

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Johana Roubalová

Osobnosti ovlivňující vývoj etikety v českých zemích

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Osobnosti ovlivňující vývoj etikety“ vypracovala samostatně po konzultacích s vedoucím práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

V Olomouci 20. 4. 2019

.....

Johana Roubalová

Poděkování

Tímto děkuji Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D. za podnětné rady a cenné konzultace při psaní této bakalářské práce. Zároveň bych chtěla poděkovat současnému odborníkovi Ladislavu Špačkovi za ochotu a za poskytnutí rozhovoru.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 ETIKETA.....	7
1.1 HISTORIE ETIKETY.....	8
1.1.1 <i>Ludvík XIV.</i>	10
2 OSOBNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ ETIKETY.....	12
2.1 JIŘÍ STANISLAV GUTH-JARKOVSKÝ	12
2.2 MILENA MAJEROVÁ.....	14
2.3 DOBROMIL JEČNÝ	15
2.4 LADISLAV ŠPAČEK	17
3 CÍLE PRÁCE.....	19
4 METODIKA	20
5 PRAKTICKÁ ČÁST	21
5.1 ROZBOR KNIH JIŘÍHO STANISLAVA GUTHA-JARKOVSKÉHO	21
5.1.1 <i>Společenský katechismus</i>	21
5.1.2 <i>Společenské klasobraní</i>	24
5.1.3 <i>Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebraná díla</i>	25
5.1.4 <i>Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost</i>	26
5.2 ROZBOR KNIH MILENY MAJEROVÉ	28
5.2.1 <i>Člověk mezi lidmi</i>	28
5.2.2 <i>Smím prosit?</i>	30
5.2.3 <i>Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebraná díla</i>	33
5.2.4 <i>Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost</i>	34
5.3 ROZBOR KNIHY DOBROMILA JEČNÉHO.....	35
5.3.1 <i>Breviř moderního člověka</i>	35
5.3.2 <i>Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebrané dílo</i>	39
5.3.3 <i>Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost</i>	39
5.4 ROZBOR OBSAHŮ VYBRANÝCH DĚL LADISLAVA ŠPAČKA.....	40
5.4.1 <i>Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozhovor s Ladislavem Špačkem</i>	42
5.4.2 <i>Sebehodnocení Ladislava Špačka</i>	42

5.5	ETIKETA V PEDAGOGICKÉ SFÉŘE	44
5.5.1	<i>Názor současného odborníka Ladislava Špačka</i>	45
6	ZÁVĚR	47
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
8	PŘÍLOHY	52
	ANOTACE	62

Úvod

Pravidla společenského chování souvisí s naším každodenním životem. Dodržováním etikety dává člověk najevo jistý všeobecný rozhled a znalost správného chování v dané společnosti. Styl oblékání, stolování a chování osob v přítomnosti druhých, se vyvíjí již několik staletí. Tento vývoj se podařil zachytit osobnostem, které zároveň ovlivňovaly tento posun společenského chování.

Bakalářská práce je zaměřena na historii a průkopníky v oboru etikety. Práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je věnovaná základním terminologickým pojmům v oblasti etikety. Současně je zde zachycen vývoj společenského chování společně s životopisy zkoumaných autorů a jejich pojetí etikety.

Praktická část je soustředěna na analýzu vybraných děl od zmiňovaných autorů. Jako první budou analyzovány knihy od Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského, jelikož jako první sepsal, v době první republiky, dílo o pravidlech společenského chování s názvem *Společenský katechismus*. Další analyzovanou osobností, která v 60. letech přispěla svými poznatky, je Milena Majorová. Poté budeme provádět rozbor díla *Breviář moderního člověka* od autora Dobromila Ječného. Tato kniha je věnována nejen široké veřejnosti, ale také diplomatům a lidem na vyšších postech. Mezi poslední zkoumanou osobnost patří Ladislav Špaček, který je současným specialistou na společenské chování. Jeho *Velká kniha etikety* a další díla směřovaná mimo dospělé také dětem, silně ovlivnila dnešní moderní dobu. Ladislav Špaček, nám pro tuto bakalářskou práci poskytl osobní rozhovor.

Cílem bakalářské práce je tedy vyzdvížení děl, která zásadně ovlivnila rozvoj společenského chování. U autorů zkoumáme nejzajímavější a nejdůležitější fakta, která vnesli do svých knih. Zabýváme se tedy celkovým rozbořem vybraných děl. Na vývoj společenského chování navazujeme kapitolou o vyučování etikety ve školách. Celou bakalářskou práci prolínají názory současného odborníka Ladislava Špačka, které jsme získali při osobním rozhovoru.

1 Etiketa

„Etiketa je chápána jako soubor jistých zvyků a obyčejů ve vnějším styku společenském, jež jsou výrazem vztahu a odvislosti, společenské hodnoty a ceny osob spolu se stýkajících.“ (Otto 1894: 780)

Podle *Českého etymologického slovníku* pochází pojem etiketa z francouzského slova *étiquette*. Tento výraz byl postupně tvořen ze strf. *estiquette* od *estiquier*, *estequier*, což znamená zastrčit nebo připíchnout. Původní význam tohoto slova je však nálepka nebo štítek. Již koncem středověku, se ve Francii pojem rozšířil na význam vývěska, s pořadem dvorního ceremoniálu. Od 17. století pak etiketa nese dnešní význam, čili pravidla společenského chování. (srov. Rejzek 2012: 160)

Druhý náhled na původ slova zmiňuje Ladislav Špaček ve své knize *Velká kniha etikety*. A to sice pověst, která mluví o zahradníkovi Ludvíka XIV., jež stanovil první pravidlo pro chování dvorské šlechty, když zakázal rozverným párům dovádět na pěstěných trávnicích ve Versailles. Aby tomu zabránil, napíchal tedy do trávníku cedulky se zákazem. Od germánského slova „*sticken*“ – připichovat, se přes starofrancouzské *estiquette* vyvinulo slovo *étiquette*, etiketa. Tyto cedulky byly v podstatě prvními instrukcemi pro chování dvorské šlechty. Proto je slovo „etiketa“ homonymum, slovo stejně znějící se dvěma odlišnými významy. Druhý možný výklad původu slova etiketa je pravděpodobnější, a to, že za významnými hodnostáři u dvora chodil ceremoniář s cedulkou se jménem dotyčného šlechtice, protože se všichni navzájem neznali. Dvorská šlechta byla dlouho nositelkou nejvybranějších mravů. (srov. Špaček 2013: 14)

1.1 Historie etikety

„Etiketa se zrodila už v pravěku, kdy bylo jasné, kteří příslušníci kmene budou sedět blíž ohni a dostanou lepší kusy masa, a kteří budou sedět dál a žvýkat šlachy.“ (Špaček 2013: 14) Historii etikety můžeme najít především v náboženství. Zakládajícími zeměmi byly tehdy císařský Řím a křesťanská Byzance. Později tomu tak bylo ve středověku na světských dvorech a v katolických zemích, jako je Francie a Itálie. (srov. Otto 1894: 780) K podstatným změnám začalo docházet tehdy, když se od sebe začaly odlišovat třídy a vrstvy, kdy vznikaly vztahy společenské závislosti. Výrazně matriarchální nebo posléze patriarchální společnosti udělovaly rozsáhlé pravomoci nestorům, kteří spadali do skupiny moudrých lidí. Kmenoví náčelníci vyšších vrstev postupně se dělící společnosti vyžadovali daleko značnější projevy podrobení a oddanosti. Společenský styk v otrokářské společnosti odrážel ještě vyhraněnější vztahy společenské nerovnosti. Řadoví obyvatelé museli vyjadřovat příslušnými formami svou podřízenost, nejen panovníkovi, ale i jeho úředníkům. Porušení těchto pravidel se přísně trestalo. Všechny používané formy vzájemného styku vyjadřovaly kromě základního obsahu (pozdrav, oslovení, prosba, rozkaz apod.), také vzájemný vztah nadřízenosti, rovnosti nebo podřízenosti. Za feudalismu¹ se rozpory mezi lidmi dále prohlubovaly. Vlastnictví půdy zakládalo možnost otevřeného přinucení poddaného k práci pro vlastníka těchto prostředků. S rozvojem výrobních sil se zvyšovalo i množství nadproduktu, a tím rostlo bohatství vládnoucí třídy feudálů. Ve středověku se uplatňovaly nesmírně složité formy společenského styku. Přísná pravidla platila nejen pro chování, ale i pro druhy oděvu, které směli nebo museli nosit příslušníci určitých společenských skupin. Tato pravidla určovala navazování vztahů mezi lidmi, ovlivňovala vznik rodin a osudy jejich příslušníků. Nejprísnejší a nejkomplikovanější pravidla vládla na dvorech panovníků a mezi šlechtou. Součástí přípravy dětí pro život se stala výuka etikety již od útlého dětství. Některé funkce osobní služby panovníkovi vykonávali pouze šlechtici, kteří museli ovládat vědu dvorní etikety do nejmenších podrobností. Tato symbolika vyjadřovala skutečné vztahy mezi zúčastněnými.

¹ Feudální zřízení neboli feudalismus mluví v užším slova smyslu o vazalských svazcích. Jedná se o soubor institucí vytvářejících závazky poslušnosti a služby ze strany svobodného člověka zvaného vazal vůči jinému svobodnému člověku zvanému pán a závazky ochrany materiální podpory ze strany pána vůči jeho vazalovi. Výměnou za svou věrnost přijímal vazal od pána dědičné vlastnictví léna. V širším slova smyslu mluvíme o feudální společnosti. Tedy o systému ekonomické, sociální, politické organizace, založeném na svazcích člověka s člověkem, v němž třída specializovaných válečníků (pánů), podřízených jeden druhému podle hierarchie vztahů závislosti, ovládá venkovský lid, který obdělává půdu a živí je. (Srov. Le Goff 1991: 426-427)

Postupem času se měnily společenské poměry, feudalismus byl vytlačován počínajícím kapitalistickým společenským zřízením a měnily se tak i formy společenského styku. Mnohé staré zvyklosti zmizely, některé se zachovaly, ale dostaly novou funkci nebo se objevily nové. Místo rodové nerovnosti dané rozdělením na šlechtu a poddané zde stála široká vrstva měšťanů, která se lišila svým majetkem. Došlo k revolučnímu či evolučnímu (podle místních podmínek) odstranění stávajících nerovností daných rodem a původem a začala vznikat nerovnost nová, daná schopnostmi a majetkem. V procesu akumulace kapitálu² se zformovaly dvě základní třídy kapitalistické společnosti: třída vlastníků (zaměstnavatelů) a třída pracujících (zaměstnanců). Další vývoj, zejména ve 20. století, vedl k něčemu, co bychom mohli nazývat určitou konvergencí tříd, jejich rozměňováním se na různé vrstvy a prolínáním těchto vrstev. Veškerá třídění jsou dosti subjektivní a můžeme se setkat s pojmy jako horní vyšší třída (aristokracie rodem a bohatstvím), dolní vyšší třída (novější příslušníci horní třídy bez rodové tradice), horní střední třída (bohatší obchodníci, úspěšní provozovatelé svobodných povolání), dolní střední třída (malí obchodníci, úředníci, inteligence, vysoce kvalifikovaní dělníci), dolní nižší třída (nekvalifikovaní dělníci, jinak společensky diskvalifikovaní lidé – například tuláci a bezdomovci). Tento detailní výčet má posloužit k ilustraci, jak takové členění může být proměnlivé a subjektivní a jak příslušnost k určité společenské třídě a vrstvě ovlivňuje člověka a určuje jeho společenský život. V uplynulých desítkách let totalitní společnosti bylo lidem zdůrazňováno, jak je společnost beztřídní a jak jsou si všichni rovni. Je přirozené, že v tomto období došlo k značné degradaci společenských vztahů, etiky a morálky u většiny občanů.

Dnes se v každém člověku uchovává dědictví totality, které se projevuje v myšlenkách, reakcích, motivech a zkušenostech. Současně se občané musí aktivně vyrovnat se stále větší diferenciací lidí, v důsledku čehož se mění řada přetrvávajících společenských zvyklostí a vzniká nový společenský kodex. S otevíráním se světu můžeme zaznamenat celkový vývoj etikety k méně formálním vztahům. (srov. Smejkal 1993: 52-54)

² Akumulace kapitálu neboli kapitálová akumulace znamená čin, proces či výsledek vytváření nebo zvyšování zásoby → kapitálových statků. Kapitál může být akumulován pouze vytvořením většího objemu bohatství, než je spotřebováno, tj. spořením. (srov. von Mises 2006: 886)

1.1.1 Ludvík XIV.

První osobnost, které se podařilo zavést pravidla společenského chování, byl panovník Ludvík XIV., který se narodil 5. října 1638 v Sant-Germain-en-Laye. Roku 1643 se stal francouzským králem z rodu Bourbonů. Vládl celých 72 let, čímž se stal nejdéle vládnoucím panovníkem v evropské historii. Za vlády Ludvíka XIV. mluvíme především o absolutistické vládě. Znamená to, že veškerá moc ve státě je soustředěna v rukách panovníka, který se opírá o armádu, policii, státní úředníky a církev. Francouzská společnost byla za dob krále Ludvíka XIV. společností stavovskou, přičemž nejmocnějším stavem bylo duchovenstvo vlastníci asi pětinu všech pozemků. Společně se šlechtou patřili mezi „privilegované“, tzn., že neplatili daně. Vysocí církevní hodnostáři byli jmenováni králem ze střední šlechty. Odlišné postavení měla dvorská šlechta, která byla financována králem. Za odměnu dvořané královi sloužili. Dvorská šlechta byla zároveň nositelkou nejvybranějších mravů. Do třetího stavu patřili všichni ostatní. Ti byli neprivilegovaní, a tudíž jediní, kteří byli povinni odvádět daně do královské pokladny. Třetí stav tvořili měšťané, chudí měšťané, dělníci v manufakturách, poddaní na venkově, aj. Ve své době vybudoval Ludvík XIV., zvaný „Král slunce“, velkolepou rezidenci ve Versailles, tedy zámek, jež sloužil jako vzorový příklad dvora a dvorské kultury. (srov. Hartmann 2005: 181-223)

Tento panovník byl považován téměř za Boha a tomu odpovídala i složitost ceremoniálu na jeho dvoře. Jeho propracovaná pravidla definovala například i uléhání do lože a vstávání. Bylo zavedeno takzvané malé uléhání, při kterém určené šlechtici sňali králi svrchní šat a spodní košili a další hodnostáři krále omyli v koupeli, a takzvané velké uléhání, které už znamenalo doprovod do lože, asistenci při modlitbách a další procedury. Podobně složitý a ceremoniální průběh mělo také vstávání. Ludvíkovi XIV. vděčíme i za pravidla zasedacího pořádku, nebo za uvedení kravaty mezi oděvní prvky pánského šatníku. Za dob Ludvíka XIV. se pravidla vybraného chování vztahovala jen na úzkou vrstvu společenské elity, která obklopovala krále ve Versailles, proto mohla být tato pravidla tak složitá. Nosily se komplikované oděvy, kurtoazie byla velmi obřadná, prováděly se úkony, rozmáchlá gesta, bylo přesně stanoveno, co může či nesmí příslušník šlechtické vrstvy. Urození lidé se všechny tyto zásady učili už od malička. (srov. Špaček 2013: 14-15) V tomto období prožívá Francie největší kulturní rozkvět v dějinách. Ludvík XIV. zemřel 1. září 1715 ve Versailles. (srov. Hartmann 2005: 181-223)

Po Francouzské revoluci, kdy šlechta nahradila měšťanstvo, se společenská pyramida rozšířila. Do společnosti začalo chodit mnohem více lidí, pravidla chování se tedy musela přiměřeně zjednodušit. V 19. století už společenský život nebyl zdaleka jen výsadou šlechty, ale plesy, restaurace, zábavy, salony již navštěvovali i příslušníci střední třídy. V době, kdy monarchii začala v Evropě nahrazovat republikánská forma vlády, chování někdy zavánělo až odporem ke šlechtickým okázalým manýrům. (srov. Špaček 2013: 14-15)

2 Osobnosti ovlivňující vývoj etikety

Nyní si představíme autory z 19. století až po současné odborníky, kteří zachycují pravidla společenského chování ve svých dílech. U každého autora je popsán stručný životopis společně se všemi napsanými díly o společenském chování. Tato část zahrnuje také pojetí etikety od každé osobnosti zvlášť.

2.1 Jiří Stanislav Guth-Jarkovský

Život, díla a pojetí etikety

Jiří Stanislav Guth-Jarkovský se narodil 24. ledna roku 1861 v Heřmanově Městci. Byl významným prozaikem, autorem cestopisných črtů a žánrových povídek a románů, čerpaných z rodinných pamětí a z vlastních vzpomínek na prostředí venkovského městečka a středních škol. Vydal řadu knížek věnovaných společenské výchově a překladů, zejména z francouzštiny. V mládí autor vystudoval gymnázium a poté filozofickou fakultu, kde se hlouběji věnoval oborům filozofie, matematiky a fyziky. Později úspěšně absolvoval doktorát z filosofie. Po vzniku samostatného státu byl roku 1919 pověřen úkolem ceremoniáře v kanceláři prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Později jako sekretář vedl agendu řádu Bílého lva. Mimo své povolání se Guth-Jarkovský zapojoval do dalších úkolů a funkcí. Například se v roce 1892 stal členem redakce Ottova slovníku naučného, byl členem spisovatelského spolku Máj a od roku 1906 byl ve vedení Svatoboru. Byl dlouholetým předsedou Klubu českých turistů a redaktorem Českých turistů. V roce 1894 se stal zástupcem v Mezinárodním olympijském výboru a roku 1896 předsedou Českého olympijského výboru. V roce 1920 učil na Univerzitě Karlově jako lektor společenské výchovy. Guth-Jarkovský cestoval po celém světě. Jeho manželka Anna (roz. Černá, úmrtí 1928) spolupracovala na některých jeho knížkách o společenské výchově i na překladech. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský byl pohřben na Olšanských hřbitovech v Praze roku 1943. Roku 1910 na výzvu Nakladatelského družstva Máj začal psát Guth-Jarkovský o společenské výchově. Tato oblast jeho činnosti ho ve své době učinila pojmem. V mnoha příručkách formulujících normy vybraného chování, stolování, odívání atd. usiloval o kultivování forem společenského styku v Čechách. Autor se snažil odstranit rysy provincialismu³

³ Pojem provincialismus znamená maloměstský ráz, nebo také nedostatek širšího rozhledu (Kraus, Petrůčková 1995: 629)

a vytvořit za každou cenu velkosvětšší životní cíl, a právě to jej vedlo k určité formalistické strnulosti. (srov. Opelík a kol. 1985: 833-834)

Jeho nejvýznamnější díla, která budeme v praktické části rozebírat, jsou *Společenský katechismus* (1914) a *Společenské klasobraní* (1929). Mezi jeho další knihy o společenském chování patří: *Stolničení - Nauka o úpravě stolu i tabulí a o všem, co stolování se týká a dílem s ním i souvisí - 1. a 2. díl* (1918); *Pozdrav - společenské úvahy* (1919); *Společenský slabikář* (1920), *Pravidla slušnosti pro mládež* (1922); *Společenská výchova a její význam* (1923); *Kterak slušně jísti a kterak se dobře chovati u stolu* (1923).⁴

V následujících řádcích uvádíme pojetí etikety podle autora Gutha-Jarkovského. „*Slušnost je forma takového chování, kterým člověk nikdy nikomu vědomě neublíží, naopak vždy a všude při vzájemném styku jemu chce býti s prospěchem a s užitkem. Úmyslným výrazem slušnosti je pak zdvořilost. Je to v podstatě skromnost, zdrženlivost, sebezapírání a ochota projadřující vším tím lásku k bližnímu.*“ (Guth Jarkovský 1925: 8)

⁴ V závorkách uvádíme roky prvních vydání jmenovaných děl. Tento systém bude užíván i nadále v celé bakalářské práci.

2.2 Milena Majorová

Život, díla a pojetí etikety

Milena Majorová, rozená Ptáčková, se narodila 22. července 1922. Mluvíme o české spisovatelce a popularizátorce pravidel slušného chování. V letech 1969–1987 byla redaktorkou časopisu *Vlasta*. Přispívala do různých časopisů, např. *Dikobraz* a *Roháč*. Autorka zemřela 11. července 2014. (online: Databáze knih)

Autorka psala v 60. letech 20. století. V této době byly autorkou napsány tato díla: *Člověk mezi lidmi* (1958); *Smím prosit?* (1958); *Dievčatám o všeličom* (1962); *O slušném chování fakta* (1970); *Vy se chcete rozvést?* (1979); *Dámy a pánové, život začíná* (1980); *Breviář společenského chování* (1990); *Pravidla pro jízdu životem aneb jeďte stále rovně a nahoru* (1997). V praktické části budeme analyzovat knihy *Člověk mezi lidmi* a *Smím prosit?*.

Následující citace znázorňuje, jakým způsobem chápe spisovatelka etiku. „Svoboda jednoho člověka nesmí ohrožovat svobodu ostatních, a že jeho individualita nesmí bránit v rozvíjení individuality lidí kolem něho. Čili je nutné, aby lidé byli k sobě vzájemně ohleduplní, což je hlavní podstata společenské výchovy.“ (Majorová 1969: 9)

2.3 Dobromil Ječný

Život, díla a pojetí etikety

Dobromil Ječný, narozen 10. února roku 1917 v Ivanovicích na Hané, absolvoval gymnázia v Hodoníně a poté Brně. Dále vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy Univerzity. Dostudovat ovšem mohl až po osvobození, tedy titul JUDr. získal až v roce 1945. Již před okupací byl aktivní v Národním studentském svazu při Straně práce, později se zapojil do ilegální činnosti KSČ. Roku 1940 začal pracovat u soukromé advokátní firmy, od léta 1940 byl tři roky vězněn na Mírově a v Breslau (Wrocław). Po návratu pracoval jako dělník u stavební firmy a krátce i jako učitel jazyků. Na jaře roku 1945 patřil k zakladatelům revolučního Národního výboru v Brně, v letech 1945-1949 působil na Úřední radě odborů v Praze, kde se stal vedoucím prezidia, a provázel také odborářské delegace při jejich četných zahraničních cestách. V letech 1949-1950 byl krátce zaměstnán u Světové odborové federace v Paříži a posléze v Pekingu. V únoru roku 1950 byl přijat na MZV, kde působil až do jara r. 1971. Nejprve byl přidělen velvyslanectví v Moskvě jako rada-vyslanec, později vedl ambasádu jako *chargé d'affaires*. V letech 1954-1960 byl vedoucím Diplomatického protokolu MZV a posléze vyučoval také na odborné škole MZV. Roku 1960 byl jmenován velvyslancem v Japonsku, kde působil čtyři roky. Po návratu byl jmenován znovu do čela Diplomatického protokolu. Od podzimu 1964 začal současně vyučovat na Univerzitě 17. listopadu pro zahraniční studenty mezinárodní vztahy. Učil i na Fakultě novinářství a osvěty UK. V té době také uveřejnil několik příruček, mj.: *Vývoj a role diplomatického práva při transformaci klasické diplomacie*, 1968, *Introduction into diplomatic Practice* (1968) a vícekrát vydaný *Breviář moderního člověka* (1968 ad vyd.). V důsledku postojů po srpnu 1968, na nichž „trval“ i později, byl při prověrkách r. 1970 zbaven členství v KSČ a v únoru 1971 vypovězen jak z MZV, tak ze školství. Posléze nalezl dočasné uplatnění u PZO Ferromet. Po pádu komunistického režimu vydal mj. dvousvazkový *Gastronomický a společenský průvodce světem* (I. Evropa, 1999; II. Afrika a Asie, 2003). Jeho poslední prací je příručka *Společenské chování v kostce* (2005). (Srov. Dejmek 2013: 392-393)

Stěžejní dílo Dobromila Ječného *Breviář moderního člověka* (1970) bude popisováno v následné praktické části. Mezi jeho další významná díla patří: *Moderní společenské způsoby* (1991); *Gastronomický a společenský průvodce světem - I. Evropa* (1999).

Důraz na tradice klade autor především ve svém pojetí etikety. *„Etiketa je souhrn společenských zvyklostí, které nás chrání před společenskými úrazy. Upřímnost, ohleduplnost, schopnost jednat a neublížit je již věcí společenského taktu“* (Ječný 1970: 13)

2.4 Ladislav Špaček

Život, díla a pojetí etikety

Poslední, současnou, významnou osobností je Ladislav Špaček, který se narodil 17. srpna 1949 v Ostravě. Původním povoláním je Ladislav Špaček pedagog. Vyučoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1990-1992 byl redaktorem a moderátorem Československé televize. Od roku 1992 působil téměř jedenáct let na Pražském hradě jako mluvčí prezidenta Václava Havla. Účastnil se bezpočtu vrcholných společenských událostí, jako doprovod prezidenta republiky navštívil více než 50 zemí světa, setkal se s desítkami prezidentů a členů královských rodin. Je autorem a protagonistou televizní seriálu *Etiketa*, napsal řadu knih o etiketě a knihy vzpomínek *Deset let s Václavem Havlem* (2012). Také je autorem hry *Starling* aneb *Etiketa hrou*. Působí jako konzultant v oboru komunikace a etikety, pořádá přednášky pro top manažery firem a úřadů pro politiky. (Špaček 2013)

Ladislav Špaček klade důraz na vzdělávání ohledně etikety již od útlého dětství. Napsal celkem dvanáct knih, které jsou určené dětem a mládeži. Mezi tyto knihy patří: *Slon v porcelánu aneb Jak se neztratit v labyrintu etikety* (2006); *Komiksová etiketa* (2011); *Špaček v porcelánu* (2011); *Špaček v porcelánu Aneb etiketa, vole!* (2011); *Dědečku, vyprávěj - Etiketa pro kluky a holčičky od tří let* (2012); *Dědečku, ještě vyprávěj* (2014); *Tereza - Etiketa pro dívky* (2014); *Mistr E - Pohádková etiketa* (2015); *Dědečku, už chodím do školy* (2016); *(Vel)Mistr E* (2016); *Dědečku, vyprávěj - Etiketa a etika pro děti* (2017); *Rokovy výlety do historie: Etiketa pro školáky* (2018). Autorovu stěžejní práci můžeme vidět v knize *Velká kniha etikety* (2005), jež shrnuje velké množství pravidel společenského chování. Mezi jeho další knihy, které jsou určené všem generacím, patří: *Nová velká kniha etikety* (2008); *Malá kniha etikety ro každý den* (2010); *Malá kniha etikety pro manažery* (2010); *Malá kniha etikety pro firmu a úřad* (2010); *Malá kniha etikety pro každý den* (2010); *Malá kniha etikety pro celou rodinu* (2010); *Malá kniha etikety – u stolu* (2010); *Business etiketa a komunikace* (2013); *Etiketa obchodníka* (2014); *Úspěšný obchodní zástupce* (2014); *Obrazová etiketa* (2015); *Etiketa do kapsy* (2016); *Etiketa - Moderní etiketa pro každého* (2017).

Podle autora Ladislava Špačka je důležitý nejen vzhled člověka, ale především jeho správné společenské chování. „*Etiketa je soubor historicky vytvářených a tradicí ustálených pravidel chování. Člověk, který je společenský a ohleduplný vůči lidem ve svém okolí, je oblíbený a lidé ho vyhledávají. Etiketa znamená nejen černý oblek a*

noblesní držení příboru, ale především soubor pravidel, konvencí a zvyklostí pro vzájemný kontakt lidí i v běžném životě, třeba v tramvaji, doma nebo na ulici. “ (Špaček 2005: 6)

3 Cíle práce

Hlavním cílem praktické části je rozbor nejvýznamnějších děl zmiňovaných autorů. Bude zkoumáno, jakým způsobem autoři přispěli k rozvoji etikety a šířili nové poznatky o společenském chování ve svých dílech.

Mezi sekundární cíle patří popsat obsahy jednotlivých děl, popsat netypické názory autorů na společenské chování a popsat jejich postoj k době, ve které žili. Dalším dílčím cílem je připojit komentáře Ladislava Špačka k jednotlivým osobnostem

V závěru praktické části bude analyzováno současné pojetí etikety v pedagogické sféře. Soustředíme se především na zakomponování vzdělávání společenského chování do Rámcového vzdělávacího programu.

4 Metodika

Pro splnění cílů bakalářské práce byli z internetových zdrojů vyhledáni nejvýznamnější průkopníci v oblasti etikety od 19. století až po současnost. Následně byl proveden výtah životopisů všech výše zmíněných autorů včetně základních definic etikety podle každé osobnosti zvlášť.

Bakalářská práce byla inspirována knihou od současného specialisty Ladislava Špačka s názvem *Velká kniha etikety*, díky které jsme se soustředili na jím doporučená díla dále rozebíraných autorů.

Ve výsledné části jsou zachycena nejdůležitější fakta z vybraných kapitol popisovaných knih, která prošla následnou analýzou a syntézou. Ke každému vybranému dílu přispívá autorka svým závěrečným subjektivním hodnocením. Závěrečná část je věnována vyučování etikety ve školských zřízeních. V RVP je prostudována kapitola o etické výchově, ze které jsou vyňaty body týkající se společenského chování.

Nad rámec bakalářské práce byl osloven současný odborník Ladislav Špaček, který ochotně poskytnul vlastní poznatky k dané problematice. Byly sestaveny otázky, které posloužily jako osnova k osobnímu rozhovoru, ve kterém jsou vyjmuty úseky, jež poskytují komentáře k ostatním osobnostem této bakalářské práce. Ladislav Špaček také komentuje současné pojetí etikety ve vzdělávání. Rozhovor se uskutečnil dne 11. února 2019 v Praze v kavárně Caffè Jungmann v 11 hodin. Rozhovor byl po souhlasu Ladislava Špačka nahráván a trval 1 hodinu a 48 minut. Záznam z rozhovoru je k dispozici v archivu autorky bakalářské práce.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Rozbor knih Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského

5.1.1 Společenský katechismus

Na začátku 20. století lidé z chudších vrstev a bez vzdělání tvrdili, že je etiketa pouze pro ty bohatší, kteří se pohybují ve vyšší společnosti. Na tento názor Jiří Stanislav Guth-Jarkovský reaguje svým dílem *Společenský katechismus*. Jedná se o knihu odbornou, která je zaměřená na společenskou etiku a dění. Analyzujeme první texty knihy, v nichž autor tvrdí, že lidem z „lepších rodin“ se dostane vzdělání ve společenské etiketě na prvním místě, protože to umí od již dětství. Čili těm, kterým se společenské výchovy nedostalo, si ji musí osvojit. Jiří St. Guth-Jarkovský v knize sám uvádí, že podněty na tuto knihu jsou čerpány nejen z odborné literatury, ale především ze zkušeností lidí, se kterými se setkal. Na tuto myšlenku navážeme autorovým výrokem: „*Jsou tři stěžejní síly, které ovládají společnost lidskou celého světa: rod, bohatství a inteligence.*“ (Guth-Jarkovský 1920: 7) Z této citace vyplývá autorův názor, že bohatství a moc nemá takovou cenu jako zmiňovaná inteligence. Inteligence povznáší člověka na jeho největší úroveň. V prvních kapitolách autor popisuje povahu typického Čechoslováka. Dozvídáme se nejen o naší národní povaze, ale také o nešvarech, které hyzdí naše vystupování ve společnosti, charakter či oblečení. Cíl tohoto díla je jediný, a sice povznést společenskou úroveň všech občanů. Guth-Jarkovský podporuje názor, že by pro české země byl ve své době nejvhodnější hospodářský rozmach společně s rozvojem školství. Protože pokud bude chudoba ve školství, nebude se moci pěstovat inteligence. „*Více nežli pouhá slušnost a zdvořilost je takt, po česku nejspíše útlocit anebo jemnocit. Slušný člověk může nám býti lhostejný, zdvořilý milý. Ve společnosti taktního cítíte se ještě k tomu povznešenými, neboť on povznáší k sobě, aniž se snižuje, je to dokonalý gentleman, který nemůže být lhostejným.*“ (Guth-Jarkovský 1920: 52) Podle spisovatele jsou lidé, kteří mají sice jasný rozum a velikou dávku učenosti a také slušné způsoby chování. I přesto každou chvíli naráží, poněvadž se jim nedostává potřebného taktu. Bývají pokládáni za nevychované nebo neohleduplné lidi, ač jimi nejsou. Přitom je jejich chování přímé a dobromyslně nedbalé. To je důvodem, proč vznikají nedorozumění a nepříjemnosti, které by se daly vyřešit zmiňovaným taktem, který bohužel neovládají. Z knihy

vyplývá, že se člověk musí vychovávat sám a musí pracovat na svém niterném zdokonalování, jedině tak se stane charakterem. Musí chtít být dobrým člověkem. „*Sám sobě je člověk největším přítelem i nepřítelem.*“ (Guth-Jarkovský 1920: 28) Autor na tuto myšlenku navazuje názorem, že by člověk měl jednat vždy tak, jako by na něj bylo upřeno tisíce očí, které posuzují, jestli náhodou nebude jednat špatně. (srov. Guth-Jarkovský 1920: 5-28)

Kniha má obrovskou historickou vypovídací hodnotu o době, ve které vyšla, čili o dvacátých letech 20. století. Při četbě narážíme na zastaralá slova, jako například tatrmanství, kakabus, cumel, arci, buršikósní, šňupák, trudy, jardiniera, švakrová, landau, voňavkářský krám, onde, babuše, biletář, nelad, posér, koketérie, úřad maršálský, deputace, vezdy, takořka, pouf, nemarkýrovat, hofmistr, druhdy, zove se, příkúsky a jiné.

Tento historický kontext zkoumáme v následujícím odstavci. Autor uvádí speciální pravidla pro různé generace, která se ve srovnání s dnešní moderní dobou výrazně liší. Jedná se o jistá pravidla pro různá pohlaví i pro jistý věk. Nejdříve se budeme věnovat radám pro mladistvé, konkrétně kapitole věnované chlapcům. Z této kapitoly bylo zjištěno, že by se chlapci neměli domnívat, že být zdvořilým a plným ohledu vůči jiným je zženštilé a strojené. Proto každé ráno nesmí zapomínat pozdravit všechny členy rodiny dobrým jitem. Ve škole se mají řídit podle kázeňského řádu i podle příkazů svých učitelů, kteří ve škole rozhodují. S předchozím pravidlem souvisí i uctivost ke svým učitelům. „Ruku líbám“ je pozdrav, který se smí říkat nejen starým a známým dámám, ale i mladším dívkám. Pokud do pokoje vstoupí dáma, nebo hosté, vždycky musí chlapci vstát. Tato poslední dvě pravidla jsou v dnešní době nepoužívaná. Nyní se soustředíme k analýze pravidel u děvčat, která by neměly žádat od mužů ohled, obzvláště starších, jelikož na to mají právo pouze dospělé ženy. Dívky by měly být zejména skromné a sedávat v koutě tak, aby je našli. Děvčata nesmí pít nikdy alkohol, na toto pravidla klade Guth-Jarkovský velkou přísnost. Dívka, která je drzá a prozrazuje tak špatné chování a mimo jiné je nepřívětivá ke služebným nebo dělníkům, nejeví dobrého srdce. Úbor musí být skromný, nevyzývavý, nepřeplněný a vždycky čistotný a úpravný, a to nejen na viditelném povrchu, nýbrž i vespod. I pro dívky platí, že musí vyčkat, než mládeži někdo nabídne ruku. Stejně tak nesmí chlapci i dívky zasedat dřív, nežli rodiče a ostatní. Vlast od mladistvých žádá práci a vědění. (srov. Guth-Jarkovský 1920: 2015-228) Nyní zanalyzujeme autorův pohled na manželství. „*Manželství jest*

jako jablko – každé je jiné, jedno sladké, druhé trpké, jedno krásné na pohled a červivé uvnitř, druhé neuhledné a chuti znamenité – a přece jsou všechna jabka...“ (Guth-Jarkovský 1920: 285) Žena by podle autora měla v manželství nejdříve vykonávat to, co si přeje muž, a až poté, jaké přání má ona sama. Měla by svému muži vyhovět. Jestliže bude dávat přednost věcem veřejným, pak autor tvrdí, že se nemá udivovat nad manželem, pokud by ji zanedbával. Společenské domácí nesnáze má žena vzít ochotně na sebe, a muži dopřát pouze zábavu. Muž by naopak neměl domů přinášet problémy z práce. Podle slov autora je v domě králem muž a žena jeho korunou a zlatým sloupem. V posledních řádcích autor opět odkazuje k úvahám: „*Proto, kdokoli chcete být slušnými, milujte nejen svoji bližní, ale i bližního jako sebe sama a bude dobře na světě.*“ (srov. Guth-Jarkovský 1920: 284-322)

Z dosud zjištěných pravidel popíšeme a srovnáme zásadní rozdíly mezi tehdejší a dnešní dobou. Je tedy zcela zřejmé, že na počátku 20. století měly ženy méně práv než dnes. V těchto letech ještě platila přesná hierarchie, ve které byl muž hlavou rodiny, který zajišťoval rodinu a staral se o majetek. Naproti tomu žena byla zpravidla pouze v domácnosti a měla na starosti její chod. V dnešní moderní době je tomu ovšem jinak, protože se setkáváme s ženami, které jsou na vysokých pracovních postech, a zároveň i s muži, kteří jsou na rodičovské dovolené. Tehdy bylo toto fungování nemyslitelné.

Celá kniha je prolínána autorovými úvahami o společnosti a o chování v ní. To, co jiní autoři zachycují jako striktní pravidlo, Guth-Jarkovský vysvětluje. Sám si ve svém díle klade otázky, na které si zároveň odpovídá buď svým názorem, nebo vysvětlením. Z rozebíraného obsahu si nyní uvedeme příklad, ve kterém autor uvažuje o závistí: „*Není-li však závistí častou sám ten, kdo závist vzbuzuje svým chováním, svou řečí?*“ (Guth-Jarkovský 1920:61) Tuto myšlenku autor rozvíjí faktem, že závistí ještě žádný člověk nezbohatnul. Jestliže někdo kvůli závistí i pomlouvá, nejvíce škodí sám sobě. Proto by občané neměli mluvit na veřejnosti o svém štěstí, bohatství, schopnostech a známostech, pokud k tomu není přímo tázán. Přednosti mohou být ve společnosti někdy spíše na škodu nežli ku prospěchu. Proto je hlavním pravidlem etikety se především správně začlenit do kolektivu a tudíž nevyčnívat. Z analýzy obsahu díla jsme zjistili, že tato kniha je tedy věnována především sociálním vztahům. (srov. Guth-Jarkovský 1920: 61-62)

Spisovatel ke své knize přikládá také zajímavé texty, které čtenáře odkazují na konkrétní a specializovaná díla na danou problematiku. Čtenář má tak možnost rozšířit si obzory. Příklad například *Desatero pro návštěvníky divadla* od proslulého divadelního kritika Francisque Sarceye, či zmiňuje *Turistův zákoníček* od Dr. Josefa V. Bohuslava, německou knihu Iheringovu *O zpropitném*, knihu *Der Gentleman* od Franze Wolfganga Koebnere nebo *Rádce správné češtiny* od Petra Zenkla.

Dílo ve své době zaznamenalo obrovský ohlas nejen kvůli společenským pravidlům, ale právě i kvůli již zmiňovaným filosofickým úvahám. Jestliže chtěla široká veřejnost uspět v běžném životě, zaměstnání a i ve společnosti sklidit úspěchy, musela mít doma „*Společenský katechismus*“ od Gutha-Jarkovského.

5.1.2 Společenské klasobraní

Nyní budeme analyzovat dílo *Společenské klasobraní*, ze kterého shrneme a následně popíšeme všechna všeobecná pravidla, která Jiří Stanislav Guth-Jarkovský považuje za nejdůležitější a stěžejní pro běžného občana. V této knize autor hovoří o bibli, jako o zákoníku, jež se zasloužil o správné chování. Na druhé místo řadí občany a v poslední řadě se nachází trestní zákon. (srov. Guth Jarkovský 1925: 3) Ze zkoumaného textu je nám známo, že autor srovnává bohatý a chudý lid především podle umu ve stolování. Nezáleží na majetku, na pokrmech ani na množství, nýbrž na čistotě a upravenosti stolu. „*Slušné chování tkví nikoli jenom v zevní úpravě, dokonce ne v pěkné módním šatě, ale hlavně nejvíce v kultuře srdce. Pokud nedostatky slušnosti mají svůj původ v nedostatku peněz, možno vždycky omluviti, ale pro hrubé chování není omluvy.*“ (Guth Jarkovský 1925: 11) Slušnost je podle autora člověku vrozená, zdvořilosti se však musíme učit. Zdvořilostí myslí Guth-Jarkovský vyšší stupeň poznání norem etikety. Autor má v oblibě v analyzované knize dlouhé předmluvy, ve kterých se důkladně věnuje základům slušného chování. Z těchto předmluv jsme zjistili, že podle spisovatele musí občan nejdříve dbát na soubor základních pravidel a pak teprve může rozvíjet své schopnosti ve společenském chování.

Jelikož se spisovatel několikrát v knize odkazuje k Bohovi, je zastáncem názoru, že člověk je sám sobě nejlepším měřítkem slušnosti, a tím, čím se zavděčí druhému, zavděčí se pak i bližnímu. Z dalších pravidel vyplývá, že by nikdo neměl nikomu vědomě ubližovat, ani chováním, ani řečí. Občan se má vyhýbat všemu, co by mohlo

být nepříjemné svému okolí, nebo co by mohlo vyvolat nemilý dojem. Měli bychom se chovat tak, aby city jiných nebyly uráženy a zařídít všechno tím způsobem, aby se nikdo ve společnosti nedotkl předmětu, který by mohl někoho zarmoutit nebo urazit. Autor říká, ať jsme laskaví k ostýchavým a soucitní s těmi, kteří jsou směšní nebo jakýmkoliv způsobem ubozí. Mějme vždycky na paměti, s kým a před kým mluvíme. Jestliže jsme někomu prokázali službu, nemluvíme o tom. K nepříteli se chovejme tak, jakoby se měl státi kdysi naším přítelem. V ženě musí muž uctívat hlavně matku, ať nynější nebo budoucí, a proto se k ní nesmí nikdy dopustit hrubosti, a to ani řečí. Žena by naproti tomu měla zachovávat půvab ženskosti a stud, který ji nanejvýše kráší. Lidé by měli být shovívaví a ne nepřátelští. Nikoho bychom však neměli podceňovat, ani přeceňovat. Předpokládejme, že je člověk, s nímž přijdeme do styku dobrý, dokud jsme se nepřesvědčili o opak. Člověk by měl respektovat víru ostatních, a ne se za ni posmívat. Buďme uznalí nejen ke všem vyznáním, ale vůbec ke všem názorům a míněním, tedy také politickým, zejména pokud neznáme jejich důvody. Chceme-li žít, nechme žít také jiné. Své práva můžeme vždycky bránit a chránit, ale pouze slušným a sebe důstojným způsobem, tj. zdvořile. Protože zdvořilost nebyla vždycky uznána, dostala sestru, která se nazývá nestoudnost. (srov. Guth Jarkovský 1925: 13-14) Podle autora je znalost těchto popisovaných pravidel velmi důležité. Na jejich dodržování apeluje následující citací. „*Budeš-li dbáti těchto pravidel, musí o tobě říci přátelé i nepřátelé, že jsi člověk ušlechtilý, a i kdybys byl malým co do majetku a postavení společenského, budeš i velkým jako prostý člen lidské společnosti a bližní budou mít před tebou úctu a budou tě mít rádi. To jsou tedy vodítka, jimiž má řídit se naše chování každodenní.*“ (Guth Jarkovský 1925: 14)

5.1.3 Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebraná díla

„Knihy od Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského jsem četla s velkou úctou, jelikož se jedná o největšího českého průkopníka v oboru etikety. Protože jsou knihy psané na začátku 20. století, narážela jsem během čtení na spoustu archaismů a historismů. V rozboru jsem se setkala s velkými rozdíly mezi dnešní a tehdejší dobou. Především styl chování byl jiný než dnes, proto některá pravidla z jeho děl už dávno zanikla. Jelikož jsem zmiňovanou dobu první republiky nezažila, bylo pro mě náročné vžít se do některých situací, které byly v tomto období normální. Žiji v době rovnoprávnosti žen a mužů, a v tomto faktu vidím asi ty největší rozdíly mezi dnešní a

dřívější dobou. Jeho díla ovšem beru jako poselství, kterým se inspirovali i další autoři. Díky autorovu prvnímu impulsu máme dnes mnoho knih o pravidlech slušného chování.“ (Johana Roubalová)

5.1.4 Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost

„Jiří Stanislav Guth-Jarkovský byla epochální osobnost. Po roce 1918 jsme museli prožít důležitou transformaci z císařského, imperiálního, habsburského světa do moderního demokratického světa, do republikánských mravů, institucí a republikánského chování člověka k člověku. Vymizela šlechtická hierarchie, ta urozenost. Najednou jsme si byli všichni rovni, a najednou jsme začali spolu komunikovat jinak, nežli bylo dříve za císařství obvyklé. Když nastoupil Jiří Stanislav Guth-Jarkovský na Pražský hrad jako první ceremoniář prezidenta Masaryka, tak měl gigantický úkol. Transformovat státní protokol z toho císařského, monarchistického, do demokratického, republikánského protokolu. S Masarykem vedli neustále spory, protože Masaryk pocházel z Hodonína, a tudíž byl člověk velmi lidový, protože jeho tatínek byl nějaký podkoní a maminka služka. Byl z prostých jednoduchých poměrů, a proto směřoval Gutha-Jarkovského v protokolu co nejniž. Chtěl, aby se etiketa co nejvíce přiblížila lidového vzoru, jenomže Guth-Jarkovský musel najít kompromis mezi tím císařským, monarchistickým protokolem a mezi tím jako lidovým. To zase nejde. TGM si například myslel, že může chodit všude pěšky. Ne. Když jede na státní návštěvu, anebo přijíždí velvyslanec z Velké Británie, no tak musí jet v kočáru, hold takto je to všude na světě. A Jiří Stanislav Guth-Jarkovský si vzal za vzor francouzský protokol z 18. století. To znamená, že se snažil přizpůsobit naše mravy tomu francouzskému stylu. Jelikož vedli s prezidentem neustálé spory, odešel po dvou letech z Hradu. Nicméně po sobě zanechal obrovské dílo. Byl to právě on, kdo vymyslel řád Bílého lva, stanovil jeho zásady udílení apod. On stanovil pravidla nástupních audiencí velvyslanců, které se stále na Pražském hradě dodržují. Od roku 1918, celých sto let. Proto se začal věnovat popularizaci. Ne potom, ale už i před tím. Takže začal psát knihy pro nejširší veřejnost. Napsal několik knih, které v té době byly biblí. Společenský katechismus třeba, to byla bible slušného chování. A protože v té době jiné moderní příručky neexistovaly, tak se stal Jiří Stanislav Guth-Jarkovský tím důležitým pojmem, tím vzorem. On určoval, jestli může dáma sama do restaurace. Má za sebe nechat dívka zaplatit, nebo ne? Jiří Guth-Jarkovský doporučuje, že ne. Dívka by za sebe měla zaplatit

sama, aby nevytvářela pocit závazku. Aby si to nevykládal tak, že za ni zaplatil kávu, tak teďka si můžu dovolit jí navrhnout... Jiří St. Guth-Jarkovský tam dává spoustu důležitých praktických návodů. On formoval společnost První republiky, která je dodnes pro nás v mnohém vzorem. Když se začtete do dějin První republiky, vidíte krejčovské salóny, třeba Hany Podolské nebo Rosenbauma. To byly salony, které určovaly módu i pro Paříž. Podívejte se na všechno, co je například v Praze vystavěno. To, co je tady důležité, vzniklo buď ještě za císařství, nebo za První republiky. Pak se toho postavilo strašně málo, teď se nepostavilo vůbec nic. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský tomu dal rámec těch mezilidských vztahů. Dnes už samozřejmě víme, že Jiří Stanislav Guth-Jarkovský je legenda a legendy patří do historie. Dnes se podle něj řídit nemůžeme, dnes se jinak oblékáme, platí jiná pravidla, žijeme úplně jinak. Dneska už nechodíme do tanečních s garde, že by vás garde hlídalo, jestli náhodou děvenka neutrpí nějakou újmu. Když si dnes jeho dílo čteme, tak se tomu samozřejmě usmíváme. Pro svoji dobu to byl velký a důležitý řekněme návod, jak společnost kultivovat a jak regulovat vztahy mezi lidmi v nové moderní republikánské epoše. Proto má Jiří Guth-Jarkovský nehynoucí zásluhy, a proto ho vlastně znají všichni. Je to přece jenom zakladatel té novodobé etikety.“ (Ladislav Špaček)

5.2 Rozbor knih Mileny Majorové

5.2.1 Člověk mezi lidmi

Nyní se budeme zabývat analýzou díla *Člověk mezi lidmi*. Nejdůležitější pravidlo, na které se autorka po celou knihu odkazuje je umět se chovat především doma, v kruhu svých nejbližších, na kterých nám záleží určitě více než na ostatních lidech. „*Ke kultuře patří i dokonalé společenské chování, které tedy není žádným buržoazním přežitkem, ale částí životní a kulturní úrovně. Dokonalé společenské chování se může zvrhnout ve snůšku přetvářky tehdy, bude-li vaše slušnost, ohleduplnost a úcta k lidem pramenit z chladného, vypočítavého rozumu, a ne ze srdce naplněného láskou k člověku. Takové chování je pak buržoazním přežitkem, je maskou, je neužitečnou formalitou, a takový člověk, ať by oslňoval ve společnosti sebevíc, má daleko k pojmu „kulturní člověk“, ale mnohdy i k pojmu „člověk“ vůbec. Kdo se neumí chovat dobře doma, nedokáže to ani ve společnosti.*“ (Majorová 1960: 6) Z kapitol o společenském chování jsme zjistili, že člověk nemá dobré chování zažité, nýbrž si je obléká se svátečním oblekem, což jistě ukazuje dávku licoměrnosti (přetvářky). Autorka klade ve svém díle důraz především na dobré chování v domácnosti. Proto si nyní nastíníme pravidla běžného dne, která by měl podle Mileny Majorové každý občan dodržovat. Začneme hned ranním vstáváním, kdy by měl člověk ráno mluvit s ostatními členy rodiny až poté, co si udělá v koupelně veškerou hygienu. Při odchodu z domova se zdraví natolik srozumitelně, aby pozdravený nebyl na pochybách, že jste se s ním rozloučili. Nezapomínáme také, že slušný muž si nasadí klobouk buď v předsíni, nebo až za dveřmi, neboť mít v obytné místnosti klobouk na hlavě je neúctou k přítomným. Po návratu ze zaměstnání bychom domů neměli přivádět negativní náladu. S partnerem navzájem hovoříme o práci a o problémech, které nás zajímají. Ve vztahu je důležitá diskuze. Po návratu ze zaměstnání se přezujeme a převlékneme. Muž by si neměl dávat tepláky, ale spíše župan a starší kalhoty nebo bundu s velkými kapsami. Takto je totiž vhodné přivítat i nečekanou návštěvu, než jen v pouhých teplákách. Pro ženy si Milena Majorová troufá tvrdit, že tepláky nejsou vůbec jako domácí oděv vhodné. Tepláky, v nichž žena vždy vypadá neupraveně a nepořádně, svádějí přímo k tomu, že to vypadá, jako by svůj zevnějšek zanedbávala. Domácím oděvem pro ženu mají být jednoduché, pohodlné šaty, k vaření zástěra, k úklidu pracovní kalhoty a starší blůzka a na večerní odpočinek župan. K večernímu odpočinku patří i pomoc dětí nebo manžela k chodu domácnosti, proto je podmíněčně nutné, aby se naučily matce pomáhat. Pokud jde o

manžela nebo dospělého syna, už neplatí stará společenská pravidla, která se pohoršovala nad mužem vezoucím dítě v kočárku nebo pomáhajícím v kuchyni a při úklidu. Navážeme na pravidla odpočinku, při kterém například žena nesmí nikdy sedět s koleny od sebe, ani má-li pánské kalhoty. Noha přes nohu je povolena jen pro odpočinek, nikoliv pro společnost nebo dopravní prostředky. S koncem dne si musíme dávat pozor na zívnutí, které je ve společnosti přísně zakázáno. Nesmíme totiž při dialogu dávat najevo svou ospalost. Protějšek to může brát za urážku. Proto se raději omluvíme, než abychom beze slova zívali. (srov. Majorová 1960: 6-19)

Rozebíraná kniha je napsána v 60. letech 20. století. Od doby psaní Jiřího St. Gutha-Jarkovského proběhlo několik desítek let, a proto pozorujeme značný vývoj ve společenském chování a ve stylu oblékání. „*Společenská pravidla mají totiž vývoj a musí se přizpůsobovat době.*“ (Majorová 1960: 11) Z díla jsme vypožadovaly, že muž 60. let je pokládán za dobře vychovaného tehdy, když ženě nebo matce pomáhá. Ukazuje to na ohleduplnost, a ta je základem veškeré etikety. Muž i žena by se měli chovat ke svým nejbližším tak, jako by se chovali k cizím lidem. Na tuto myšlenku navážeme další kapitolou, která je věnována společenským vztahům v domě a mezi sousedy. Milena Majorová tvrdí, že základem spokojeného soužití více rodin ve vile, je pozdravení. Muž by měl pozdravit jakoukoliv ženu, i když si není jist, že pochází z jejich domu. Při pozdravu je nutno, aby muž smekl klobouk. U tohoto poznatku se zastavíme, jelikož si můžeme všimnout, že v 60. letech 20. století byl klobouk součástí běžného denního oděvu. Pokud je tedy muž stále v přítomnosti žen, například ve výtahu, drží pořád klobouk v ruce. Do spokojeného soužití mezi sousedy patří ohleduplnost, kterou vidáme ve formě tolerance u křiku dětí a domácích mazlíčků. Ode všech spolubydlících se očekává, že si nebudou pouštět nahlas rádio, nebudou pořádat hlasité oslavy a podobně. Pokud by docházelo v domě k hádkám nebo pomluvám mezi sousedy, musíme to ignorovat. Jakékoliv hádky jsou neslučitelné s dobrým společenským chováním stejně tak jako pomlouvání, k němuž se inteligentní žena nikdy nepropůjčí. (srov. Majorová 1960: 21-25)

Kniha je dále členěna do kapitol, které jsou obsaženy také v mnoha jiných příručkách o společenském chování. Můžeme zde najít návod ke správnému oblékání, k jízdě dopravními prostředky, pravidla stolování a chování v zaměstnání, na ulici, v divadle a celkově v běžném životě. Z těchto základních témat vyjmeme rady, které nejsou v knihách běžně dostupné. A to sice pravidla o cestování lodí. Zjistili jsme, že je

důležité vzít si na plavbu přes oceán nejen turistický, ale i vycházkový oblek na promenádu po palubě a ráno ke snídani. Dále také frak nebo smoking a večerní toaletu pro ženy k večeři. Na lodi se kouří zásadně v kuřárnách, nikoli v jídelnách. Autorka mluví především o přepychových lodích. Proto zde platí pravidlo, že se muž představuje ženě pouze prostřednictvím třetí osoby. Celkově se lidé musí chovat podle nejvyšších pravidel etikety, jelikož se nachází v tom nejpřepychovějším hotelu. Po dobu celé cesty je nutno poslouchat pokyny posádky lodi. Stevardům se dává spropitné, jehož výše je mimo jiné uváděna i v cestovních příručkách. (srov. Majorová 1960: 42-43)

V závěru knihy autorka zdůrazňuje čtenářům, že je velmi důležité si knihu přečíst několikrát, a především pomalu. Nad každým pravidlem musí člověk uvažovat, z čeho se vyvinulo a čím je odůvodněno. Tento fakt je důležitý pro další vyvozování společenských situací. Jestliže lidé ovládají základy společenských pravidel, jsou schopni správně zareagovat i v nečekaných situacích.

5.2.2 Smím prosit?

Druhou významnou knihou, kterou si představíme, je dílo s názvem *Smím prosit?: základy společenských tanců*, jež napsala Milena Majorová společně s Josefem Chrastilem. Toto dílo je výjimečné především v tom, že jako jedno z mála obsahuje nejen pravidla různých stylů tanců, ale také historii tance a způsob chování při něm.

V naší výsledné části se budeme zabývat pouze první polovinou knihy, které se věnovala přímo autorka Milena Majorová. Již zmiňovaná první část knihy obsahuje témata historie etikety, odívání při tanci a správné chování při společenských tancích. Zkoumáme první téma v knize, a tím je historie tance. Z rozboru vyplývá, že pohybem člověk vyjadřoval svůj záměr dříve, než to dokázal říci slovy. Jelikož tanec a chování při něm bezpochyby spadá pod obor etikety, považujeme za důležité věnovat se kapitole o historii tance. K určitému rytmu byl člověk nucen prací. Dávný člověk nevytvářel složité tance, nýbrž tančil tak primitivně, jako on sám byl primitivní. Lidé tehdy zastávali názor, že se tanec musí líbit nejen jim, ale také jejich Bohům, proto se tance staly součástí náboženských obřadů. Nejstarší doklady o tanci, kresby a reliéfy, jsou v Egyptě v hrobkách faraónů. O starořeckém tanci se dovídáme z váz, které jsou zdobeny malbou, znázorňující taneční výjevy. I o starořímských tancích máme představu, a to nejen z maleb, ale i z děl tehdejších básníků. Ve 14. století používali

občané tanec k zahánání moru, tedy k léčení. Z 16. a 17. století jsou dochované nejen názvy tanců, ale i u některých i jejich popisy. Vedle lidových tanců k nám začaly ve velké míře pronikat i tance z Itálie a Francie. Tyto tance byly už velmi vybroušené, každý pohyb byl přísně vyhraněný, ba i prosté stání mělo svá pravidla. Stát v blízkosti svého krále mělo svá pravidla. Poklona králi byla přesně a do detailů předepsána. Ovšem i poklony před dámou měly svá pravidla a byly součástí tanečního výcviku. Pánové museli také dbát na to, aby na plesu, kde byl přítomen král, si nevybrali příliš hezkou tanečnici. Ženy měly několik předpisů, jako například, jak zacházet se sukní, vyztuženou obručemi, aby při sednutí nevyzdvihla sukni příliš vysoko, a neodhalila tak kotníky. I přes přísná pravidla se tehdy panstvo bavilo dobře, jelikož tuto dvorní etiketu znalo od neútlejšího věku, tudíž neznali nic lepšího. Tehdy se tančily tance, které dnes zní nezvykle, jako fiulana, monteferrina, sarabanda nebo pavana. Velmi známé tance do té doby jsou gagliarda, eourante a branle. Roku 1653 tančí poprvé Ludvík XIV. ve Versailles, konkrétně sladký menuet. Zajímavý módní doplněk tehdejší doby, tedy v roce 1679, nosily španělské dámy tzv. podsvinče, které hýčkaly v náručích. Když byly vyzvány k tanci, podsvinče pustily a nechaly je běhat po sále a jeho chrochtání se lahodně mísilo s taneční hudbou. Z četby jsme vydedukovali, že revolucí v tanci byl valčík. Pár tančil sám, nebyl omezován žádným přesným nastudovaným krokům, otáček, poklon a pohybů, jako to bylo nutné u tanců dosavadních, nebyl vázán na ostatní tanečníky. Mluvíme o 18. století, ve kterém v lidech vzrůstá touha po osobní svobodě a volnosti. Na parket to byl právě valčík, který vyhovoval těmto požadavkům. Valčík se ovšem neobešel bez protestů církve a dvora, byl považován za tanec hříšný, a to především za to, jak při něm muž drží ženu v náručí. I přesto se ho lidem podařilo prosadit, a to také za podpory skladatelů.

Z předchozího odstavce jsme zjistili, že tanec a společenské chování spolu úzce souvisí. V knize jsme našli fakta, která dokazují, že tanec ovlivnil také módu. Tehdejší módu přetvořil především již zmiňovaný valčík. Až do přechodu valčíku dámy oblékaly do plesů velmi pompézně. Těžké látky, z nichž byly šity jejich plesové toalety, vyztužené ještě dráty, se dobře uplatňovaly při pomalém, houpavém kroku menuetů a čtverylek. Také účes byl sebesložitější a sebevyšší, nebyl pomalým tancem ohrožen. Ze sukní tedy mizí dráty, těžké látky jsou nahrazovány lehčími, které při valčíkovém víření vlají. Účes se stal civilnějším. Z toho je patrné, jak je valčík mocný, když dokázal porazit i dámskou módu. (srov. Chrástil, Majorová 1959: 9-14)

„V současné době jsou společenská pravidla při tanci (jako ostatně všechna společenská pravidla) postavena na čtyřech hlavních sloupech: na taktnosti, pozornosti k druhým, úctě k ženě a vkusu. Taktnost má někdo vrozenou, někdo se jí musí naučit, ale musí, nebo by se měla stát vlastností každého slušného člověka.“ (Chrastil, Majorová 1959: 24) Na tuto citaci navážeme konkrétními příklady, které jsou uváděny v knize. Z kapitol vyplývá, že chování na parketě má svá pravidla, jako například taktnost muže, který by neměl tančit s cizí ženou, jestliže je on sám na plese se svojí partnerkou. Je-li ale ve společnosti více dam, měl by provést všechny ženy z této společnosti, nejdříve však svou partnerku. Jakmile tanečník požádá neznámou dívku o tanec, musí se jí představit. Žena může, ale nemusí představení opětovat. Taktní dívka neodmítne tančit s hochem méně hezkým nebo menším než je ona. Takové odmítnutí by ho mohlo ranit. Dívka však rezolutně odmítne tanečníka opilého. Při konverzaci je taktní dívka ostýchavému partnerovi nápomocna a nečeká, že on bude bavit ji. Netančí-li partner dobře, nedá na sobě znát rozladění. Vrcholem netaktnosti by bylo, kdyby se mu dokonce vysmívala. Nabídne-li jí partner občerstvení, dívka si nevybere nejdražší jídla nebo nápoje. I když Jiří St. Guth-Jarkovský radil, že by měla dívka platit útratu sama za sebe, bylo spíše obvyklé, že útratu za děvče platil vždy muž. Nyní se opět vrátíme k popisu doby 60. let 20. století, protože zde již není pravidlo placení tak jednoznačné, tudíž vznikaly různé dohady a rozpaky. V zásadě se měl dodržovat tento postup: Žena za sebe bude platit tehdy, není-li partnerovi poutána ničím jiným, než třeba společenským zaměstnáním, kamarádstvím a podobně. Žena tím totiž dává najevo, jemu i okolí, že není v jiném poměru než kolegiálním nebo kamarádském. Naopak muž by měl za dívku platit tehdy, jestliže je k ní vázán citovým vztahem, nebo je to jeho dívka nebo dokonce snoubenka. Jestliže za sebe nechá žena platit, nemůže sama svého partnera žádat, aby šli na občerstvení, neboť neví, zda si partner může tuto finanční situaci dovolit. Jestliže se vrátíme k taneční zábavě, platí zde útratu muž, neboť nepředpokládáme, že by šel tančit jen s pouhou kamarádkou nebo kolegyní. Výjimku tvoří případ, kdy dívka pozve ke stolu své garde tanečníka, chlapce, který je dosud nevýdělečně činný. Případné občerstvení pak objedná i platí garde. Taktní garde však zaplatí, je-li to možné, až mladí lidé budou tančit. Uspoří tím mladíkovi přece jen mnoho rozpaků.

Druhý zanalyzovaný sloup, který podepírá klenbu společenského chování, je pozornost k druhým. Pozorný muž pomůže v šatně své společnici z pláště, nabídne jí

rámě a jdou spolu k tanečnímu sálu. Vždy jde ovšem napřed muž před ženou, který uvolňuje cestu. U stolu odstaví muž své partnerce židli, počká, až usedne a teprve pak usedne sám. Jestliže přijde prodavačka s květinami, koupí je muž své partnerce, neboť to nebývá tak velké vydání. Jestliže žena ví, že si květiny její partner nemůže dovolit, odmítne prodavačku sama. Při tanci se partner za případné „srážky omlouvá a je ohleduplný na tanečním parketě vůči ostatním tanečním párům. Pozorný muž by měl doprovodit dívku a garde domů. Pozorná žena by se měla snažit svého partnera především nenudit. Tudíž by měla naleznout taková témata, která jsou oběma blízká.

Úcta k ženě je třetím popisovaným pilířem společenského chování. Z knihy vyplývá, že na taneční zábavě se úcta k ženě projeví tím, že muž v její společnosti nemluví vulgárně, dvojsmyslně, že se nesnaží využít seznámení k intimnímu chování, že nezesměšní svou partnerku výstředním tančením a netropí žárlivé scény.

Dostáváme se k čtvrté zkoumané části, a to je vkus v našem vystupování. Vrcholem nevkusu podle autorky je – opít se. Opilostí totiž člověk dokazuje, že se neumí ovládat. Jiným nevkušem je výstřední způsob tance a nesprávné držení při tanci. Dále nepatří na dobré taneční zábavy dát si zahrát sólo. Nejnovějším nevkušem (tj. v době, kdy je psán rukopis knížky) je žvýkání žvýkačky při tanci. Žvýkačka nepatří do společnosti, natož na taneční parket. (srov. Chrástil, Majorová 1959: 24-31)

5.2.3 Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebraná díla

„Milena Majorová psala knihy velmi ojedinělým stylem. Díla jsou podaná jednoduchým jazykem, s humorem a dbají na celkovou odlehčenost. Ze všech rozebíraných děl se mi knihy Mileny Majorové četly nejlépe, a to především z toho důvodu, že se ztotožňuji s jejími názory. Souhlasím s názorem, že bychom měli společenské chování trénovat především v domácím prostředí, protože se tak později snáz stane součástí našeho každodenního života. Obě zmiňované knihy jsou provázeny autorčíným přirovnáváním k různým situacím, které běžně zažívá každý člověk. Proto se podle mého názoru stala především kniha *Člověk mezi lidmi* tolik oblíbenou, ve které se člověk s autorčíným příklady ztotožní.“ (Johana Roubalová)

5.2.4 Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost

„Milena Majorová přišla v době, a v tom je její veliká zásluha, kdy tady hrozila taková jako nivelizace (=jedna roveň vztahů), kdy přestala platit hierarchie, jako byla za první republiky. V té době, v 50. a 60. letech, si všichni najednou tykali, všichni byli soudruzi, a bylo velmi obtížné tu hierarchii stanovit. Najednou bylo vše takové rozvolněné, a ta pravidla nikdo pořádně neznal. A tak Milena Majorová přichází se svojí iniciativou, se svojí knihou, v pravý čas a velmi šťastně. Díky ní se přece jenom ta tradice udržuje, a prodlužuje se i do té doby, která vlastně etiketě moc nepřála, ale nemysleme si, že to všechno bylo úplně zlé. Doba Mileny Majorové nebyla dobou zničených mravů, ale ta tradice se pomalu oslabovala a Milena Majorová do ní vstoupila, a znova ji jakoby pozvedla.“ (Ladislav Špaček)

5.3 Rozbor knihy Dobromila Ječného

5.3.1 Breviř moderního člověka

Třetí zkoumanou osobností je Dr., Dobromil Ječný, CSc., vedoucí diplomatického protokolu, a jeho dílo s názvem *Breviř moderního člověka*.

Jako první se soustředíme na osobní názory Dobromila Ječného. Poté se budeme věnovat části knihy, ve které autor popisuje pravidla diplomatického protokolu. Tedy popis zásad, které musejí dodržovat lidé na vyšších pracovních postech. Sám autor říká, že kapitoly v tomto díle nejsou úplné, jelikož vznikly z novinových článků. Autor má odpor k tlustým knížkám, a proto vznikly jako meditace nad něčím, s čím se setkáváme denně. Knihu autor napsal v 70. letech 20. století. Tato doba byla specifická vedením komunistické strany Československa v socialistickém zřízení. Proto v úvodu knihy tvůrce objasňuje důvody, proč mnozí autoři nemohli vydávat svá díla. „*Ještě nedávno jsme totiž měli dosti pokroucený a zúžený názor na mnohé věci a jevy. A tímto zúženým pohledem jsme se dívali i na formy společenského styku. Považovali jsme je za formálnost, buržoazní přežitek, za něco zcela apolitického, div ne škodlivého. Proto se tak dlouho na toto téma u nás nic nevydávalo.*“ (Ječný 1970: 6-7) Lidé procházeli silně ovlivňujícím obdobím, ve kterém začínali žít poněkud šablonovitě podle shora daných direktiv a návodů.

Knihy je rozdělena na čtyři části, které budeme postupně analyzovat. První část je věnována etiketě obecně. Autor se na stranách tohoto úseku věnuje základnímu chování, hygieně, pozdravům, dopravě a kulturnímu životu. Z těchto obecných pravidel vyjmeme ta, která jsou podle autora nejdůležitější a nejzajímavější. Člověk by měl podle Dobromila Ječného ovládat pravidla lidského soužití stejně, jako ovládá techniku svého řemesla a chod své práce. Autor přirovnává znalost společenského chování k řízení motorového vozidla. Řidič je povinen se nejdříve obeznámit s dopravními předpisy, dříve než nasedne do vozidla. „*Jde jen o dopravní pravidla při společenské jízdě životem.*“ (Ječný 1970: 6) Stejně tak je to se společenským chováním. Lidé by se neměli učit starým nebo novým pravidlům, aniž by je v budoucnu uměli použít. Kniha vypráví o hlavních zásadách, jimiž se styk lidí řídí. Občané by se měli snažit využívat pro společenské soužití společenské instituce, které jsou velmi účelné pro společenský styk. Všichni lidé by si měli neustále rozšiřovat celkový kulturní obzor. Tím totiž pracují na svém charakteru a na charakteru člověka socialistické společnosti. S tímto

krokem souvisí kontrola našeho projevu v práci, v kolektivu a v rodině. Obecně je důležitý náš společenský projev. Hlavním nepřítelem každé společenské aktivity je lenost. Neměli bychom být líní ani při odpočinku, ani při práci. Proto se snažíme aktivitu podporovat cvičením, a to jak fyzickým, tak duševním. Jakmile budeme pracovití, soustavní a náš přístup ke zvýšení naší společenské aktivity bude bez váhání a odkladů, dojde ke zlepšení celkového našeho vývoje. Poté už není problém, aby se projevy slušnosti, zdvořilosti a taktu staly součástí sebevýchovy. „*Žijeme ve společnosti, chceme v ní žít, bojíme se žít izolovaně, a tudíž hledáme i cesty, jak nejlépe žít pohromadě, hledáme pravidla soužití, která by byla vodítkem, ne dogmatem, ne desaterem, ale rádcem tam, kde si normy pro denní potřebu stačíme domyslet.*“ (Ječný 1970: 12) Aby nás společnost neizolovala, je třeba v ní být oblíben a být milován v širším slova smyslu. Jestliže na sobě dokážeme pracovat kvůli získání sympatií druhých, nebude nám dělat potíže pracovat pro vyšší cíl, tedy pro sebevýchovu, bez níž bychom mohli propadnout depresím. S etiketou se totiž setkáváme všude tam, kde se setkáváme s lidmi. V následujících kapitolách mluví autor o hygieně a ranních rituálech. Pořádek v koupelně je vizitkou člověka k poměru k hygieně a kultuře těla, jednomu ze základních klíčů našeho zdraví. Jestli jsme na návštěvě u známých, kteří mají svůj systém v koupelně, jsme povinni se tomuto systému podřídít a tento pořádek nenarušovat. Mladý, zdravý, inteligentní a vzhledný člověk, jež si zvykne na špínu, nemůže nikdy docílit úspěchu v lásce a je zároveň na obtíž i jeho spolupracovníkům. Touha po zdraví a eleganci není ješitnost ani móda. Jde o zdravý estetický cit, který je třeba od mládí pěstovat a rozvíjet. Není k tomu zapotřebí ani velkých výdajů. Elegantní je především to, co není nápadné. Mnohdy je mladý, moderní a inteligentní člověk ve společnosti neoblíben jen z důvodu jeho hygieny. Nemůže si tak najít lásku ani přátelství v práci.

Zajímavou tezí, kterou jsme díky četbě zjistili je, že autor podporuje rovnoprávnost žen a mužů, avšak neschvaluje ženy, které kouří cigarety na ulici. Kouřili dáma na ulici, není dáma. Rovnoprávnost totiž neznamená, že ženy budou dělat to, co muži a naopak. Každé pohlaví se musí přizpůsobit smyslu taktu, proporcím a vkusu každého. (srov. Ječný 1970: 5-22) Dále zachycujeme myšlenku Dobromila Ječného, která kritizuje český národ kvůli své hrubosti, nezdvořilosti a především neustálému spěchu. Kvůli neustálému shonu se podle autora neumíme správně vyjadřovat a zahajovat kvalitní rozhovor. Proto lidé vyhledávají odpočinek na venkově a v cizině,

kde lidem kultura zdvořilost přispívá i k lepší duševní pohodě. S odpočinkem souvisí také potlačení stresu, který může pocítit každý z nás jen cestou do práce. Žijeme v době masové dopravy, a pro mnohé není jiné východisko, než toto cestování provozovat. Autor se tedy zamýšlí nad otázkou, zda se nemůžeme vyhnout nepříjemným situacím tím, že budeme všichni dodržovat stejná pravidla. Má například na mysli zvyky, kdy muž nebo mladší člověk pustí ženu sednout apod. Tyto předpisy neplatí jen pro dopravu, ale i pro běžné případy v denním životě. (srov. Ječný 1970: 29-36)

Druhá část knihy je věnována společenským situacím, jako je chování u stolu, na návštěvě, styl oblékání a další. Z rozebíraného obsahu jsme zjistili, že není lehké dát recept na každou situaci. Autor tedy naráží i na fakt, že společenské situace a události se mění s dobou. Dobromil Ječný si tedy klade otázku, zda se máme chovat podle starých zvyků, které neodpovídají dnešním formulím, nebo máme ve jménu společenské svobody odvrhnout vše, co se dosud považovalo za správné a běžné. V díle na to odpovídá: „*Strnulé a vyšlapané formulky jsou pohodlné, lehce a bez přemýšlení se tradují dál, na mnoho situací se dokonce hodí, ale jsou škrobenou vestou.*“ (Ječný 1970: 103) Proto se člověk musí přizpůsobit době, a vytvořit si tak zásady životního stylu, které jsou přiměřené k práci a ke kolektivu, v němž tráví svůj čas. (srov. Ječný 1970: 57-103)

Třetí analyzovaná část, s názvem Formy oficiálního společenského styku, je věnována především politikům a lidem na vyšších postech, kteří se přísnými pravidly musí řídit. Třetí část společně se čtvrtou částí knihy je určena občanům, kteří přicházejí do zahraničně politického styku s cizinci a s cizinou obecně. Vyzorovali jsme, že v ostatních státech kolikrát nestačí běžná etiketa, zde může pomoci jediné všeobecná znalost ceremoniálu a protokolárního pořádku při výjimečných příležitostech. Každý by se totiž měl zamyslet nad částí svých povinností, stejně jako se zaměřujeme na svůj oděv nebo formulaci částí našich veřejných projevů. Například u odívání je na škodu, když se snaží někdo vybočovat z řady. Nevhodným, nečistým a nevyžehleným oblečením si slávu podle Dobromila Ječného nikdo nekoupí. Mluvíme především o oblečení, které se nosí jen na zvláštní příležitosti, a kterému se lidé na vyšších místech nevyhnou. V těchto případech tak nepodléháme módnosti a zakupujeme róby, smokingy a fraky s vědomím, že jsou na několik let dopředu. V kapitole o oblečení se autor dopodrobna věnuje doplňkům a přísným pravidlům, jak a kam zmíněné šaty nosit. U dam se zaměřuje na šperky, kabelky, rukavice a boty. U pánů vysvětluje rozdíly mezi

žaketem, frakem, smokingem a klasickým oblekem. Každý z těchto oděvů je podle předpisu určený na jinou událost, a tak nevhodné oblečení by mohlo být ve společnosti faux faux a s tím i případný neúspěch při jednání. V dalších kapitolách nalézáme návod, jaký je rozdíl mezi oficiálním obědem a večeří. Oběd je méně slavnostní, a proto může sloužit ke splnění formality. Večeře je v tomto smyslu významnější. Dozvídáme se o správném pozvání na takové jednání. Na soukromý oběd můžeme pozvat telefonicky nebo ústně, ale na oficiální už musí host obdržet pozvánku. Dále se soustředíme na předem daný průběh jednání, jako je aperitiv, předkrm, polévka, hlavní chod, káva a doutník. Všechny tyto stupně mají svá přísná pravidla, jak pro hosty, tak pro číšníky.

Důležitou kapitolou, především pro pořadatele, je tzv. organizování společenských podniků. Nyní si popíšeme nejdůležitější pravidla, bez kterých se organizátor podle autora neobejde. Oficiální společenský styk by se měl obejít bez jakýchkoliv sebemenších chyb. Proto hostitelé musí dbát na veškerou kontrolu chodu celého večera, včetně pozvánek, zasedacího pořádku a výběru jídla a pití. Začneme pozvánkami, které mívají obvykle rozměry 15x10 cm. Pozvánky hlav státu, předsedů vlád, předsedů parlamentu bývají poněkud větší. Při zvaní hostů dbáme na to, aby se u stolu nesetkali političtí odpůrci nebo diplomaté znepřátelených států. Proto je důležité dbát na výběr hostů. Nezveme hosty hádavé, nespolečenské, mrzuté či zamlklé. Přejdeme-li k zasedacímu pořádku, ten je předem daný, avšak můžeme vybírat až ze sedmi různých variant. Jinak se rozhodujeme, jde-li o pánskou společnost, pánskou společnost s čestným hostem, smíšenou společnost, smíšenou společnost, ve které je hostitel jako významná osobnost, smíšená společnost u stolu ve formě podkovy, smíšená společnost ve tvaru písmena a nebo smíšená společnost ve tvaru písmene E. K větší přehlednosti jsou na stolech jak kartičky se jmény, tak hosté hned u vstupu narazí na skleněnou desku, kde se mohou na své místo předem podívat. V poslední řadě v této kapitole nalezneme několik tipů, jak vytvořit menu k slavnostnímu obědu, či večeři. Pokud se diplomaté účastní zvláštních slavnostních příležitostí, tedy státního svátku, vrcholných státních návštěv a státních pohřbů, je důležité, aby znali veškeré okolnosti a informace o dané události. V cizině se může stát, že se člověk ocitne před protokolárním problémem, čili před nevěděním. V tuto chvíli by se neměl ostýchat poradit se s pracovníky zastupitelského úřadu, případně s vedoucím úřadu. (srov. Ječný 1970: 107-153)

Poslední, tedy čtvrtý díl, je věnován rodinným událostem, tanci a korespondencím. Zde se jedná o běžné akce v našem životě, tudíž průběh těchto událostí nalezneme v jakýchkoliv jiných příručkách o etiketě. Závěrem knihy autor komentuje nedostatek podobné literatury a článků na toto téma. Proto sepsal tyto kapitoly jako skromný pokus o zachycení základních pravidel etikety, včetně oficiálního styku. Radí čtenářům, aby i podobné knihy nebrali jen jako návod na konkrétní situace. Při každodenních událostech totiž člověk nemůže v duchu zalistovat a vylovit příslušnou formulku. Může však vědět, jak se v dané situaci nejlépe zachovat. (srov. Ječný 1970: 157-170)

Konec této kapitoly zakončíme citací, která je určená pro širokou veřejnost. „*Nejpříjemnější jsou mi úplně normální lidé s docela přirozenými chybami a s pochopitelnými společenskými prohřešky, než lidé, kteří nepochybují o své dokonalosti.*“ (Ječný 1970: 20)

5.3.2 Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozebrané dílo

„Dílo Dobromila Ječného bylo pro mě naučné především v jedné věci. Autorovi se podařilo sepsat do jedné knihy pravidla diplomatického protokolu spolu s klasickými základy společného chování. Jako běžný občan jsem se tak mohla dozvědět o pravidlech, které musí dodržovat naše nejvyšší orgány, které nás reprezentují. Pravidla pro osoby na nejvyšších postech jsou velice přísná, proto mě kniha obohatila o názor, že práce těchto lidí závisí alespoň z poloviny na jejich umu a znalostech společenského chování.“ (Johana Roubalová)

5.3.3 Názor současného odborníka Ladislava Špačka na osobnost

„Dobromil Ječný byl popularizátorem etikety zrovna v době, kdy žádné učebnice etikety nevycházely. Tedy někdy v 60., 70. letech. Když dnes půjdete do knihkupectví, tak tam najdete knih o etiketě asi dvacet. Spousta lidí píše o etiketě i dnes, jako například Eva Filipová se svou knihou *Moderní etiketa boduje*. Nebo Miro Šmíd, který vede přednášky o společenském chování. Jsou to lidé, kteří se podílejí na tom celospolečenském úkolu, a to je kultivovat tu společnost.“ (Ladislav Špaček)

5.4 Rozbor obsahů vybraných děl Ladislava Špačka

V následující kapitole pouze stručně popíšeme obsahy vybraných děl současného odborníka Ladislava Špačka, jelikož naším hlavním cílem u tohoto autora byl především osobní rozhovor. Ten se uskutečnil dne 11. února 2019 v Praze v kavárně Caffè Jungmann v 11 hodin. Rozhovor byl po souhlasu Ladislava Špačka nahráván a trval 1 hodinu a 48 minut. Záznam z rozhovoru je k dispozici v archivu autorky bakalářské práce. Část přepsaného rozhovoru je použit v praktické části bakalářské práce, zbytek témat z druhé části je v přílohách 1-4.

Ladislav Špaček píše především pro širokou veřejnost. Nyní budeme postupně popisovat vybraná díla podle toho, jaké věkové kategorii jsou dané knihy určené. Ladislav Špaček jako jeden z prvních autorů začal psát cíleně pro děti. Proto si nejdříve rozebereme knihy určené dětem a mladistvým.

Nejúspěšnějšími knihami je Série děl *Dědečku vyprávěj*, která začíná knihou určenou dětem od tří do šesti let. V této knize se děti dozvídají o základních pravidlech hygieny, jak se mají chovat na ulici, ve školce, na návštěvě, v restauraci a u stolování. Informace, které se děti v knize dozvídají, jsou přiměřené jejich věku a zkušenostem. Na začátku autor hovoří k rodičům, aby nezanedbávali výchovu slušného chování a jak je důležité, aby mělo dítě správné návyky. Proto autor klade důraz na to, aby knihu četla jistá autorita, moudrý a starší člověk. Všechny tři knihy jsou doprovázené obrázky, které korespondují s textem. Na konci každé kapitoly jsou obrázky shrnuty, tudíž je možnost kapitoly s dítětem shrnout a rozvíjet tak mluvní zásobu. V závěru díla jsou otázky, které mohou dávat dospělí dětem pro kontrolu. Slouží k rekapitulaci celé knihy a k ověření znalostí, které si měly děti zapamatovat a osvojit. Navazující dvě knihy jsou psané v stejném stylu jako kniha první. S rostoucím věkem je pro děti psaná kniha se složitějším obsahem a s vícero pravidly společenského chování. Ladislav Špaček nezapomíná na dnešní moderní dobu internetu a moderních technologií. Autor respektuje vývoj doby, a proto technologie běžně začleňuje do svých knih. Toto tvrzení znázorníme na příkladu konkrétních dvou knih, ve kterých se objevuje postava Mistra E., který etiketu dokonale ovládá. Hlavní hrdinkou je v knihách Klára, která vlastní tablet, a v něm se jí objevuje již zmiňovaný Mistr E, který ji pomáhá se správným chováním a řešením různých situací. Kniha *(Vel)mistr E* je obohacena o obrázky, komiksy, příběhy a otázky. V komiksech můžeme vidět příklady správného i nesprávného chování. O těchto příkladech se pak rozvykládá Mistr E, který k oběma

příkladem podává vysvětlení. Příběhy, které na komiksové situace navazují, řeší pravidla oblékání, úctu ke straším lidem, sportování, chování v cizině a mnoho další. Přecházíme ke knize, která je určená starším čtenářům, a to román *Tereza*, určen pro dívky, který se také podílí na zapojení technologií. Hlavní hrdinka se seznámí s klukem přes internet. Tereza je etikety neznalá, avšak kluk, se kterým později začne chodit, ji naučí správnému stolování, chování na ulici a na dovolené. V knize jsou ukázané i nástrahy na internetu, které známe pod pojmy kyberšikana, kybergrooming a sexting. Autor se tudíž nejen snaží proniknout a zavděčit mladým čtenářům, ale také varuje před nebezpečím na internetu. Tereza se přes internet také baví s kamarádkami, u kterých můžeme vidět studentský slang, jež je provázen celou knihou. Ladislav Špaček nezapomíná ani na výchovu v oblasti sportu, a to, že každý člověk by se měl aspoň nějak fyzicky udržovat, stejně jako hlavní postava této knihy. Knihy, kterými se nyní budeme zabývat, nesou název *Špaček v porcelánu aneb Etiketa, vole!*, a *Slon v porcelánu aneb Jak se neztratit v labyrintu etikety*. Tato díla jsou oproti předchozím, psaná ve stručných bodech, které rozvíjí témata jako stolování, pozdrav, oslovování, telefonování, kouření, alkohol a jiné. Každá kapitola obsahuje příklady špatného chování a naopak. Jedná se spíše o takovou encyklopedii, ve které můžeme podle pojmů hledat. Obě dvě knihy obsahují na konci testy, které shrnují to nejdůležitější, co si má mladý čtenář z obsahu odnést.

Nyní se přesuneme ke knihám, které jsou určené všem generacím. Máme na mysli především průkopové dílo nesoucí název *Velká kniha etikety*. Tato kniha zachycuje nejen stručnou historii etikety, ale taky společenská pravidla pro každodenní situace v běžném i profesním životě. Autor neopomíná styl oblékání, stolování, chování na různých druzích událostí a v neposlední řadě chování v cizině. Tato kniha společně s ostatními vydanými díly, obsahuje doprovodné fotografie, které slouží jako názorný návod. Podle Ladislava Špačka se vztahy mezi lidmi v lidských dějinách proměňují a vyvíjejí. Vyvíjí se celá lidská společnost a tak, jak se mění hodnoty a preference, mění se i pravidla pro vztahy mezi lidmi. Přesto od počátku lidstva jsou některé hodnoty pevné a neměnné – třeba úcta ke stáří, ochrana žen a nedotknutelnosti dětí. Ale kromě těchto základních pojmů, na kterých stojí civilizační hodnoty všech národů, států nebo náboženství, se celé spektrum lidských vztahů proměňuje stejně jako právo, ekonomické systémy, móda nebo estetická kritéria. Knihy, které současně Ladislav

Špaček píše, jsou zachycením dnešní moderní doby. Jsou zde popsána pravidla dřívější, ale i současná. (srov. Špaček 2013: 9)

Více informací o autorových názorech na společenský vývoj, současnou módu a chování lidí, naleznete v přílohách 1-2. V příloze 3 jsou otázky zaměřeny na současnou komunikaci pomocí technologií.

5.4.1 Subjektivní názor autorky bakalářské práce na rozhovor s Ladislavem Špačkem

„Ladislav Špaček byl pro mě celoživotním vzorem, proto jsem neváhala tuto významnou osobnost oslovit. Byla jsem velmi potěšena, když mi kladně odpověděl na mé pozvání a tím mi byl ochoten přispět svými názory do mé bakalářské práce. Celý rozhovor probíhal formou nenuceného dialogu. Ladislav Špaček je úžasný řečník, který svůj výklad dokonale propojuje s humorem. Na každou otázku mi odpověděl z několika úhlů pohledů, a snažil se, abych danou problematiku co nejlépe pochopila. Proto také často podával vysvětlení na konkrétních příkladech skutečných osobností. Setkání Ladislava Špačka bylo pro mě velkým zážitkem.“ (Johana Roubalová)

5.4.2 Sebehodnocení Ladislava Špačka

„S knížkami pro nejmenší děti mám velký úspěch. Především s díly Dědečku vyprávěj, které jsou původně psané pro moji vnučku Viktoru. Letos vyjde čtvrtý díl, a pak chce vydavatelství ještě díl pátý. Tato série knih vznikla, když jsem vyzvedával moji vnučku ve školce ve Františkánské zahradě, vyprávěl jsem jí pohádky a příběhy, které jsem pro ni vymýšlel. Je tam i pohádka o Jungmannovi, který má sochu nedaleko od školky. Když jsme šli kolem, ptala se: „Dědečku, kdo to je tady ten pán, co tu sedí na vysokém podstavci“ Tak jsem ji vysvětlil, že je to muž, který zachránil český jazyk, který v době, kdy se mluvilo pouze německy, tak začal klást důraz na to, aby se mluvilo i česky. Dále v knihách například píšu o požáru divadla. Když zapadá slunce na Národní třídu, tak se zlatá střecha Národního divadla úplně rozzáří. Viktorka říká: „Ta střecha vypadá, jakoby hořela.“ Odpovídám ji na to: „Víš, že kdysi opravdu hořela, Viktorko?“ A vyprávím ji příběh o požáru Národního divadla. Pak mě to napadlo, že si s ní pořád vyprávím, a takto to vzniklo. Tam vznikla série těch tří knih, dal jsem na

papír to, co jsme si vyprávěli. Je to v podstatě sisyfovská práce. Práce, která nemá nikdy konec a kterou nikdy nezavršíte.“ (Ladislav Špaček)

5.5 Etiketa v pedagogické sféře

Nyní budeme zkoumat, jakým způsobem je vyučování etikety zařazováno do osnov základních škol. K této kapitole byl využit Rámcový vzdělávací program pro základní školy z roku 2017 (v platném znění), ve kterém jsme se soustředili na etickou výchovu. Z této části byly následně vyňaty fakta týkající se vyučování společenského chování ve školách.

„Hlavním důvodem pro zařazení Etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem zařazen do vzdělávacího systému. Vzdělávání je založeno na zásadách svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání (§ 2, odst. 1, písm. e) školského zákona).“ (NUV: online 115)

Etická výchova vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů. Ve vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace* ve vzdělávacím oboru *Český jazyk a literatura* navazuje *etická výchova* na učivo naslouchání, mluvený projev, písemný projev a tvořivé činnosti s literárním textem a do vzdělávacího oboru *Cizí jazyk* spadá učivo pravidla komunikace v běžných každodenních situacích. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* se navazuje na učivo domov, škola, rodina, soužití lidí, chování lidí, základní globální problémy, ohleduplné chování k přírodě, ochrana přírody, partnerství, rodičovství a základy sexuální výchovy. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* ve vzdělávacím oboru *Výchova k občanství* navazuje na učivo naše škola, obec, region, kraj, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí, osobní rozvoj, vnitřní svět člověka a lidská práva.

Zjistili jsme, že již na prvním stupni si žáci osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu a přiměřenou gestikulaci. Dále bylo analyzováno, že se podle RVP studenti podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel. Díky vzájemné spolupráci mezi žáky a studenty dochází k osvojení základních vědomostí a dovedností pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým. Student je veden k tomu, aby zvládal prosociální

chování, tedy pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky

Prozkoumali jsme také druhý stupeň základní školy, ve kterém se od žáků očekávají výstupy ve formě otevřené a pravdivé komunikace, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci. Student respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí. Dále analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu. S tímto bodem souvisí nahrazování agresivní a pasivní chování asertivním chováním. Obhájí tedy i svá práva neagresivním způsobem. V neposlední řadě bylo zjištěno, že žák rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory. Nyní se soustředíme na sociální situace, ve kterých student spolupracuje a je vnímavý k sociálním problémům. V kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení. Díky etické výchově žák analyzuje etické aspekty různých životních situací. Rozhoduje se uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů. V poslední řadě student aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy (srov. NUV: online 116-118)

5.5.1 Názor současného odborníka Ladislava Špačka

Na základě zjištěných výše uvedených faktů z RVP jsme se dotazovali Ladislava Špačka. Zajímalo nás jeho osobní názor, zda souhlasí s tím, aby byla etiketa vyučována na základních školách.

„Nejsem příznivcem toho, že by se měla etiketa učit ve školách. Nerad bych, aby se z etikety stal předmět. To znamená, že zazvoní, a etiketa skončila? Dobrý učitel motivuje děti k etiketě ve všech různých předmětech, i o přestávkách, zkrátka všude. Nechci, aby se z etikety stala „ěťa“, jako je matika, jako je anglina apod. Aby nebyla vymezená jen jednou hodinou týdně. Etiketa je, jak jsem říkal, životní styl, prolíná se naším celým životem, celým naším dnem. Děti musí pochopit, že se budou chovat podle slušných mravů od okamžiku, kdy otevrou oči. K rodičům, k prarodičům, ke kamarádům, na ulici, v autobuse, ve škole, a to celý den, nejenom tu jednu hodinu. Chci, aby se etiketa stala součástí našich životů, aby to nebylo jenom něco na oko, že si o tom něco přečteme. Dobří učitelé využívají hodin etické výchovy. Etická výchova je v osnovách pro základní školy, v rámci občanské nauky apod. Jako jeden z možných

volitelných témat je etiketa. A řada učitelů ho využívá právě k výuce etikety, to znamená, že tam s dětmi probírají, jak se chováme ke starším, vyprávějí jim nějaké příběhy, nebo jim čtou z některých knih a podobně. Zním takové případy. Nemyslím si, že by to měl být předmět. Druhá věc, když po mně chtějí přednášky ve školách, tak je to pro mě velmi obtížné. Za prvé, to nestíhám, protože školy, to je nedozírný oceán, to bych potřeboval ještě dvacet naklonovaných Špačků, abychom to stíhali. Ale hlavně ty děti, dejme tomu na tom prvním, druhém stupni, oni k tomu nemají ještě dostatek motivace. Myslíte si, že kluka v sedmé třídě zajímá, kdo jde první do dveří? Jak se váže kravata? Je to pořád ještě období, kdy zvláště ta puberta vlastně překryje, zakryje i ty dobré návyky, které ty děti získaly. A vypadá to, že se tyto návyky ztratily. Ony v tom dítěti jsou, ale až ta bouře přejde, tak se to znova objeví. Jestliže vše bylo vloženo v raném dětství dítěte, tak se to neztratí, to tam zůstává celý život. A v tomto věku ještě děti nemají motivaci, aby tu přednášku poslouchaly. Je možné to dělat jenom formou hry. Já mám pořad, který se jmenuje Šašek a královna, a ten je právě pro děti, to je akce. To je divadlo. Je tam královna, kterou hraje Adriana Sobotová, důstojná dáma v královských šatech. Potom je tam Světlana Nálepková, to je ten šašek, divoch, který tam lítá a dělá všechno špatně. Například si sedne dřív než královna, drží špatně příbor a ty děti se v tom trošku poznávají. Já jsem tam jako ten učitel, který vysvětluje. Děti tam sedí s rodiči, a i ty rodiče koukají, že oni sami ten příbor drží špatně. Najednou zjišťují, že bohužel návyky po svých předcích mají špatné. To je jediná forma, jak ty děti lze k tomu přivést. Já pracuju s těmi věkovými kategoriemi, kdy už najednou dojdou k tomu, že to potřebují. Když jste uváděla, že třeba mladí manažeři si uvědomují, že etiku potřebují znát, protože jedou za nějakým významným klientem do Londýna, a teď se tam musí samozřejmě předvést. Buď tam bude za burana, a ten klient si řekne, no tak to ne. Dodavatelů této služby najdu na internetu dvacet, toto nemám za potřebí, s tímto člověkem tady sedět. Podívej se jak on jí. To je to, co já vidím na lidech, se kterými se setkávám. Etiketa najednou lidem otevírá cestu ke klientovi, stává se podmínkou k jejich úspěchu. Proto se etiketa stává pro řadu firem důležitou podmínkou výchovy těch jejich obchodníků, manažerů apod. Na téma Etiketa ve školách se mohou názory různit, to si můžete promyslet sama, a nemusíte se mnou souhlasit. Já si myslím, že škola na tohle to moc není. To je ta rodina.“ (Ladislav Špaček)

6 Závěr

Tématem bakalářské práce byly *osobnosti ovlivňující vývoj etikety v českých zemích*. Hlavním cílem práce byl rozbor, popis a charakteristika nejvýznamnějších děl zmiňovaných autorů. Jedním z dílčích cílů bylo zkoumání a zachycení netypických názorů autorů ve svých dílech. V poslední řadě bylo cílem prozkoumat, jakým způsobem se zařazuje vyučování etikety do osnov na základních školách.

V teoretické části jsme popisovali stručný životopis rozebíraných autorů. U každé osobnosti byl zaznamenán výčet vydaných děl, která úzce souvisí se společenským chováním. Dále se nám podařilo charakterizovat subjektivní pojetí etikety podle každého autora zvlášť.

Praktická část je věnována analýze vybraných děl. Přínos bakalářské práce shledáme v odůvodnění, které nám objasňuje, proč je daná kniha významná, a jakým novým poznatkem autor přispěl do vývoje společenského chování. Zjistili jsme tedy, že Jiří Stanislav Guth-Jarkovský jako první sepsal pravidla o společenském chování, a to především ve svém díle *Společenský katechismus*. Tato kniha propojuje přísný návod na etiku a autorovy filosofické úvahy k tomuto tématu. Seznam přísných pravidel společenského chování jsme upozorovali také u následujícího rozebraného díla, a to sice ve *Společenském klasobraní*. Další analyzovanou průkopnicí, která působila v 60. letech 20. století, byla Milena Majorová, u které jsme zjistili, že podstatu správného chování lidí vidí především v osvojování základů etikety v domácím prostředí. Společně s Josefem Chrastilem napsala autorka první část knihy o základech společenských tanců, konkrétně historii tance a chování při něm. Následující zkoumaný autor Dobromil Ječný vydal dílo *Breviř moderního člověka*, ve kterém bylo upozorováno rozdělení knihy na čtyři části, ze kterých jsme vyjmuli kapitoly o diplomatickém protokolu společně s autorovými upřímnými názory a následně rozebrali. Zjistili jsme, že tato kniha, určená široké veřejnosti, je výjimečná především spojením obecných pravidel slušného chování s diplomatickým protokolem. Poslední zkoumanou osobností byl Ladislav Špaček, který je současným odborníkem v oboru etikety. Za jeho stěžejní dílo je považována *Velká kniha etikety*. Z rozboru vyplývá, že se autor specializuje mimo jiné na psaní knih určené dětem a mládeži. Výslednou část u tohoto autora tvoří osobní rozhovor, ze kterého byly získány nejen jeho osobní názory na vývoj etikety v oblékání, v chování, ve stolování až po současnost, ale také komentáře

k jednotlivým osobnostem, které byly vyňaty z rozhovoru a vloženy do praktické části k jednotlivým osobnostem.

Každý z analyzovaných autorů žil v odlišné době, proto jsme zjistili, že tento fakt velmi ovlivňoval osobnosti při tvorbě. Z výzkumu je patrné, že v době Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského byla přísnější pravidla v chování, než je tomu dnes. Tuto skutečnost ovlivňovala především fakta, která se odkazují k počátku 20. století, ve kterém bylo postavení žen a mužů striktně dané. Muž byl hlavou rodiny, kdežto žena měla na starost domácnost a ne jinak. Během následujících desítek let byly zpozorovány události ve formě druhé světové války, následný nástup komunistické strany Československa do vedení státu, který vyústil revolucí a následným feminismem. Zpozorovali jsme, že tyto události vedly k určité uvolněnosti ve společnosti a také ke změně postavení mužů a žen.

Posledním cílem bakalářské práce bylo jistit, jakým způsobem je zakomponováno vyučování etikety do osnov na základních školách. Na základě rozboru RVP jsme došli k závěru, že vyučování společenského chování probíhá formou etické výchovy, která má pro každý stupeň předem dané očekávané výstupy. Tato zkoumaná problematika spadá pod další přínos bakalářské práce.

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že všechny cíle, které jsme si v bakalářské práci stanovili, byly splněny.

7 Seznam použité literatury

Monografie:

DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. 802 s. ISBN 978-80-200-2285-1.

LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Přeložil Josef ČERMÁK, autor úvodu Jaroslav KUDRNA. Praha: Odeon, 1991, 747 s. ISBN 80-207-0206-7.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus: poznámky a úvahy o tom, kterak obcovati s lidmi vůbec a za různých okolností a s různými lidmi zvláště tak, aby styk byl nám a jim milý a příjemný*. Svazek 1. Díl II, Mezi lidmi a s lidmi: 2. přeprac. vyd. V Praze: Hejda a Tuček, 1920. 322 s. ISBN 978-80-85041-85-9.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenské klasobraní*. Praha: Nákladem "Pražského ilustrov. zpravodaje", 1925. 167 s. ISBN 80-86523-54-3.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav, ed. *Společenský slabikář*. 1. vyd. Praha: Marie Klátiková, 1999. 80 s. ISBN 80-902308-0-6.

HARTMANN, Peter Claus, ed. *Francouzští králové a císaři v novověku: od Ludvíka XII. k Napoleonovi III. (1498-1870)*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005. 467 s. *Ecce homo*; sv. 7. ISBN 80-7203-517-7.

CHRASTIL, Josef a MAJEROVÁ, Milena. *Smím prosit?: základy společenských tanců*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1959. 126 s. Dobrý vítr; sv. 4.

KRAUS, Jiří a Věra PETRÁČKOVÁ. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995, 834 s. ISBN 8020006079.

MAJEROVÁ, Milena. *Člověk mezi lidmi: čtení o společenském chování*. 4. upr. vyd. Ilustroval Jan ČERNÝ. Praha: Mladá fronta, 1969, 146 s.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.

OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Sedmý díl, Dánsko-Dřevec*. Praha: J. Otto, 1893. 957 s. ISBN 80-7203-135-X

- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Osmý díl, Dřevěné stavby-Falšování*. Praha: J. Otto, 1894. 1039 s. ISBN 80-7203-136-8.
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 2., nezměn. vyd. Voznice: Leda, 2012, 752 s. ISBN 978-80-7335-296-7.
- RODR, Josef a GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Jiří Stanislav Guth-Jarkovský vždy k službám*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2004. 120 s. ISBN 80-86042-98-7.
- SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. Ilustroval Vladimír RENČÍN. Praha: Grada, 1993. 2018 s. ISBN 8085623382.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Velká kniha etikety*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2005. 164 s., [24] s. barev. obr. příl., 25 l. il. ISBN 80-204-1333-2.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Slon v porcelánu, aneb, Jak se neztratit v labyrintu etikety*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 189 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01730-X.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Špaček v porcelánu, aneb, Etiketa, vole!*. 1. vyd. v Mladé frontě. Praha: Mladá fronta, 2011. 205 s. ISBN 978-80-204-2442-6.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Dědečku, vyprávěj: etiketa pro kluky a holčičky od 3 let*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2012. 102 s. ISBN 978-80-204-2810-3.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Business etiketa a komunikace: [jak být úspěšným manažerem, politikem, realitním makléřem, finančním poradcem, úředníkem veřejné správy]*. Praha: L. Špaček, 2013. 343 s. ISBN 978-80-260-4347-8.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Tereza: etiketa pro dívky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2014. 171 s. ISBN 978-80-204-3259-9.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Dědečku, ještě vyprávěj: etiketa a etika pro předškoláky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2014. 93 s. ISBN 978-80-204-3478-4.
- VON MISES, Ludwig. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Přeložil Josef ŠÍMA. Praha: Liberální institut, 2006, xxvii, 959 s. ISBN 8086389456.

Elektronické zdroje:

Milena Majorová životopis. In: *Databáze knih* [online]. © 2008 [cit. 12.03.2019].
Dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/milena-majorova-6644>>.

NUV. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: (verze platná od 1.9.2017), úplné znění upraveného RVP ZV [online]. Praha: MŠMT, 2017. str.115-118 [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/43792/>>.

8 PŘÍLOHY

- Příloha 1. Rozhovor s Ladislavem Špačkem: Vývoj v oblékání
- Příloha 2. Rozhovor s Ladislavem Špačkem: Stolování a chování
- Příloha 3. Rozhovor s Ladislavem Špačkem: Virtuální komunikace
- Příloha 4. Rozhovor s Ladislavem Špačkem: Pár slov k zamyšlení
- Příloha 5. Fotodokumentace z osobního rozhovoru

Johana Roubalová: *První stálá pravidla ve stylu odívání nalézáme v 17. století. Jak Vy vnímáte celkový posun ve stylu oblékání?*

Ladislav Špaček: *Jiří Stanislav Guth-Jarkovský žil v době, kdy módu určovalo pár osobností. V jeho době byl měrným elementem módy, pozdější král, vévoda s Windsoru, Eduard VIII.. Když nastoupil v lednu roku 1936 na trůn, měl poměr s americkou rozvedenou paní, Wallis Simpsonovou. Vznikla tak ústavní krize. Protože Britové nebyli ochotní přijmout tuto rozvedenou Američanku, musel se vzdát trůnu. Vévoda z Windsoru, byl tehdy pán, který určoval pánskou módu. Jakmile přijel do Cannes na Riviéru, nebo do Ameriky, všichni ho fotografovali, byl ve všech novinách. Najednou si lidé říkali: „Jak se zapíná ten knoflíček u saka? Aha, vévoda nezapíná spodní knoflíček.“ On ho nezapínal z jednoho prostého důvodu. Jeho dědeček, Eduard VII., syn královny Viktorie, měl trošku bříško, a spodní knoflík nedopnul, tak ho nosil rozepnutý. Podle britského královského protokolu platí, že co dělá panovník, musí dělat povinně všichni jeho dvořané. A tak vévoda z Windsoru, z úcty ke svému dědečkovi, připadalo mu to jako zajímavá tradice, začal nosit u saka spodní knoflíček rozepnutý. Od té doby se vévoda z Windsoru stal kánonem, etalonem, podle kterého se ta móda určovala. Tehdy móda prodělávala velmi pomalý vývoj. Dnes žijeme v úplně jiné době, kdy nám Fashion Week v Paříži říká, jaká barva je barva letošního podzimu. Módní vlivy jsou velmi intenzivní. Navíc žijeme v době neintencifikace médií. Kdokoliv může na internet umístit cokoli, proto máme teď tolik výstřelků, tolik nejistoty. Nyní nemáme pevný základ, jako to bylo za Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského, kde bylo všechno jasně stanovené. Dnes je doba rozkolísaná, proto v etiketě odívání najdeme těžko pevný bod. Důležité je, abychom se dokázali stále stahovat ke klasice. Abychom si stále uvědomovali, že ty kořeny se utvářely celá staletí, nebo při nejmenším, jak Vy říkáte od 17., 18. století. Za první republiky získaly pevné obrysy. Tehdy se vžíly tradiční obleky, které jsou dodnes na piedestalu společenské významnosti – frak, smoking, žaket, stresemann nebo redingot.*

Johana Roubalová: *Jak se díváte na současnou módu?*

Ladislav Špaček: *Etiketa odjakživa směřovala k tomu, že splynutí s prostředím, je nejvyšší zákon etikety. Dneska se stává motivem těchto excesů snaha se vyloučit. Lidi k tomuto vedou ale i módní tvůrci. Říkáte si: „To už bylo všechno, že musí vymýšlet i toto?“ No ano, už bylo všechno. Zejména kombinace, míšení těch stylů, to je to, co připadá současné generaci zajímavé, protože se obávají, že ta klasická podoba módy je příliš konzervativní. Máme několik druhů stylů.*

Existuje klasický styl, který nám říká, jak má vypadat správně oblečený muž, správně oblečená žena. Jdeme na ples v opeře, ať už v Praze nebo ve Vídni, tam je předepsán jenom frak a pro ženy dlouhé večerní róby. V ničem jiném tam přijít nemůžeme. To je ten klasický styl. Z toho čerpáme, a ten je pro nás stále jakoby tou nejvyšší metou.

Dále je styl doby. Styl doby je něco, co se utváří v průběhu času, a řekněme, že to postihuje celou společnost. Poznáte to podle účesů, podle širokých límců, podle širokých kravat. Když se podíváte na ty retro pořady nebo filmy pro pamětníky, bezpečně poznáte styl doby. Ten styl doby se projevuje v oblékání, projevuje se v komunikaci, dále se projevuje v artefaktech kolem nás, v autech a předmětech denní potřeby. Tato doba směřuje k jakési uvolněnosti.

A ještě je třetí styl, styl osobnostní. Každý člověk by měl mít svůj osobnostní styl. Jestliže chcete dát najevo svoji osobnost, máte chuť se projevit v něčem individuálně, specificky. Nechcete být kopií všech těch ostatních lidí kolem sebe. Každý by si měl vytvořit svůj osobnostní styl, ten je velmi cenný. Ten je řekněme daleko důležitější než ten poslední styl, ten čtvrtý, a to je styl soudobé módy. To je to, co Vám každý tři měsíce diktuje Fashion Week v Paříži a v New Yorku. Říkají vám jaké střihy, barvy apod. Ted'ka se nosí uvolněnější, ted' se nosí šaty stylu Laura Ashley, nebo se zase nosí pouzdrové šaty. Jsou ženský, který se můžou zbláznit, aby hned druhý den všechno měly. Toto je samozřejmě trend, kterému nezabráníme, to je jasné. Nejdůležitější je však ten osobnostní styl, který kombinujeme ze stylu klasického, ze stylu doby a ze stylu módy. A my si v tom vytváříme svoji vlastní cestu.

V etiketě musíme odlišovat různé žánry. To znamená, že musíme vědět, do jakého prostředí se chystáme, do jakého prostředí vcházíme. Nejvyšší pravidlo v etiketě je přizpůsobit se tomu prostředí, to je to splynutí. Naše dědečkové se převlékali několikrát

za den. Oblékali se jinak do práce, jinak se oblékali do restaurace, jinak na korzo, na nedělní procházku s babičkou, jinak se oblékali do divadla a jinak se oblékali na návštěvu. Dnes ten svět pánského odívání naprosto zlenivěl a zploštěl. A to je přesně to, co nám začíná rozmnožovat, rozostřovat kontury jednotlivých prostředí, které určovaly ten dress code i způsob chování. Jinak se chováte ve večerních šatech a jinak se chováte, když běžíte někde v šortkách a tričku. Jakmile máte lodičky, v tu chvíli kráčíte jinak, přenášíte váhu dozadu, jdete zpřímá a vznosně, a podle toho se vlastně i chováte. A to je to, jak Vy říkáte, že se to uvolňuje a že se objevují ty výstřelky. Ty výstřelky jsou možné v určitých situacích, v tom je ten klíč k pochopení toho efektu, toho jevu. Dřevěné motýlky si ten kluk může vzít, když půjde na mejdan, na návštěvu ke kamarádům, na večírek své firmy nebo když půjde do malého divadla. Do Semaforu nebo do Ypsilonky, ale do Národního tam ne teda. My musíme do toho všeho, do té změti, pojmout ještě to důležité kritérium, a to kam takhle chodí oblečení. Usednout k táboráku v obleku je stejně bludné, jako jít do Národního v džínách. A víte v čem je to špatně? Že vy si to sami tím pádem ani neužijete, protože, když tam budete oblečení, tak jak chodíte s kamarády do hospody, tak v čem je ten rozdíl? Proč tam vůbec jdete, dáváte za to ty peníze? Když si ani neprožijete to prostředí, tu chvíli. Provází nás to celými dějinami, a najednou oni si to nechtějí užít. Takže nic proti uvolněnosti. Pokud budeme mluvit o stylu doby, ano tato doba spěje k určité ležérnosti. Ale to znamená, že už nemusím nosit kravatu do restaurace a do Ypsilonky nebo do Semaforu, ale do toho Národního si ji vzít musíme. A snažme se stále sledovat, hlídat, ty různé žánry.

Johana Roubalová: *Narážíte teď na dřevěné motýlky nebo Happy socks?*

Ladislav Špaček: *Ano třeba. Dále také různé barevné kapesníčky. Happy socks, to je pro muže jedna z mála možností, jak být trošku kreativní. Dále se vracejí dvouřadová saka, širší klopky, no prostě hledají možnosti. Nebo záložky, které vynalezl Eduard VII. v roce 1907. To jsou ty prvky, které teďka najednou ti mladí muži hledají, a začínají integrovat do svého osobnostního stylu, aby dali výraz své osobnosti, že oni nejsou ti tuctoví, kteří budou běhat v těch džínách a v tom tričku, jako všichni ostatní.*

Největší tragédie současné doby je, že si lidé myslí, že v tomto oblečení můžou všude. Dříve byla tím etalonem významná osobnost, která tomu rozuměla, to byl třeba

ten vévoda z Windsoru, pozdější Eduard VIII., nebo Karel Schwarzenberg. To byly významné osobnosti, které určovaly trend doby. To je to, co musíme neustále hlídat a prosazovat. A teďka bychom to měli sortovat, a to je přesně to, co se těm lidem jaksi vytrácí, zapomínají na ty svoje dědečky a babičky, kteří se převlékali třikrát, čtyřikrát denně. Ale muži strašlivě zlenivěli, lenost nebyla nikdy v dějinách oceňovanou vlastností. Za to je potřeba ty chlapy neustále pérovat, a čím je to úkol? Žen. Vy ručíte za to, že vytvoříte souladný harmonický pár, to je vaše zásluha, to je váš úkol, vaše historická role z toho chlapa něco udělat. Pokud ho to nenaučila maminka s tatínkem. Jean Piaget, francouzský sociální psycholog, řekl: „Intelligence, je schopnost přizpůsobit se prostředí.“ To je to důležité, co stále zdůrazňuji. Nerespektovat pseudocelebrity, ale všimnout si těch, kteří tomu rozumějí. K té jednotné fazóně, kterou vymyslel John Brian Brummle. On vymyslel v 19. století černý oblek, bílou košili a kravatu, to je jeho dílo.

Johana Roubalová: *V jednom z rozhovorů jste uvedl, že jsou Češi nejhorší ve stolování. Proč je nejobtížnější oblastí etikety právě stolování?*

Ladislav Špaček: *Je to zvláštní jev, že kdykoliv přijdete do restaurace ve Francii, v Británii, kdekoli na světě, tak všude vidíte, že tam lidé mají tradici stolování hlouběji zažitou než u nás. Zažitou v těch klasických formách a především správně. Je to ale individuální, mluvím o většině. Najdete třetinu lidí, kteří jsou nemožní, ať je to v Paříži, anebo v Londýně, ale zvláštní je, že v Česku je to přesně naopak. Tady bych řekl, že pouhá třetina nebo čtvrtina má stolovací návyky vytvořeny v souladu s normou, kdežto naprostá většina tu normu zažitou nemá.*

Stolování je nejhorší složkou etikety ze dvou důvodů. Za prvé, jsme se naučili stolovat od svých předků, tedy od prarodičů, kteří to zase umí od svých rodičů. Pokud naši rodiče nebyli urozeného původu, tak se neměli kde naučit správně stolovat. To znamená, že nevědí, jak se správně jí pečivo, jak se drží číše s vínem, a že se příbor drží svrchním držením, co děláme ubrouskem, jak sedíme u stolu a tak dál. Konfucius, čínský filosof, říká: „U stolu domácího jíme stejně tak, jako u stolu královského.“ To je apel na rodiče. Mám přednášky o stolování v hotelu Aria na Malé straně. Rodičům na těchto akcích říkám: „Jestli máte rádi svoje děti, tak jim dejte to nejcennější, co jim můžete pro život dát. Vy jim můžete koupit auto, byt, nebo já nevím, co všechno, a když budou šikovní, tak si všechno časem koupí sami. Ale ty návyky, se kterými budou potom prožívat celý život, to je to nejcennější, co jim můžete dát do života. Jestli je naučíte správně stolovat, tak jim dáváte dárek, který ty děti budou rozbalovat každý den, celý život a každý rok vám za něj budou děkovat. Protože pak přijedou kamkoliv do světa a budou jednat s nejrůznějšími osobnostmi a budou mít klienty, na kterých jim budou záležet a ocitnou se v nejrůznějších životních situacích, ale budou přesně vědět, jak správně budou stolovat.“ Stolování je nejtěžší, protože k tomu vyžadujeme ještě navíc manipulační dovednosti, to není tak jednoduché umět správně držet příbor a umět s ním pracovat, opracovat maso, kost. S těmito návyky by měli vlastně lidé opouštět svoje rodiny. Rodiče se mě často ptají, jak mají dětem vysvětlit správné návyky při stolování. Já jim na to ale odpovídám, že se dětem přece nic nevysvětluje. „Nejsilnějším výchovným nástrojem je nápodoba a to jak držíte příbor, to vám nikdo nevysvětloval. Vy

jste to viděli u svých rodičů.“ Jestliže rodiče budou doma ctít i postup při nalévání polévky podle důležitosti členů v rodině, děti si pak budou tvořit i představu o hierarchii v lidské společnosti. S tím, co je rodič naučí, s tím potom budou zakládat své vlastní rodiny, kde jejich partneři toto všechno ocení. Etiketa ještě vyžaduje jednu důležitou věc. Italové tomu říkají sprezzatura, to znamená nenucenost. Vidíte lidi, kteří se pohybují ve společnosti s naprostou samozřejmostí, mají ten smoking, a ten na něm sedí, jako kdyby v něm chodili od malička. Ono se teda říká, že smoking sluší až třetí generaci. To je ta nenucenost, ta odlehčenost. Chci naučit lidi, aby se mohli plně věnovat okouzlování toho protějšku. Proto je to stolování nejtěžší. Stolování vás prozradí okamžitě, bohužel v tom ta česká společnost šíleně pokulhává.

Johana Roubalová: *Jak se díváte na dnešní styl komunikace?*

Ladislav Špaček: *Dnes každý, kdo má doma klávesnici a mobil, tak vstupuje do toho virtuálního světa. Do toho světa elektronických médií, a v tu chvíli by měl respektovat určitá pravidla. Jenomže někteří si myslí, že v tomto virtuálním světě platí jiná pravidla, než kdekoliv jinde. Nehledejme žádná speciální pravidla, tak jako, když píšeme e-mail, kde musíme být zdvořilí. Zdvořilé oslovení, musíme psát bez chyb, potom se musíme zdvořile podepsat a tak dál. To všechno jsou stejná pravidla, která platila odjakživa, jako pro psané texty.*

Johana Roubalová: *Nemyslíte si, že kvůli sociálním sítím se lidé bojí seznamovat v reálném světě?*

Ladislav Špaček: *To si nemyslím, že je to sociálními sítěmi. To bylo na světě vždycky. Protože ten sociální kontakt je to nejsložitější a nejtěžší ve společnosti. Není to jak Pythagorova věta, která platí 2000 let po celé zemi úplně stejně. Každá situace je úplně jiná, jiná je doba, jiná je kultura. A neustále se to proměňuje. To znamená, že nemůže umět přesně nastavit tu situaci tak, abych věděl, jak se pokaždé zachovat.*

Příloha 4. Rozhovor s Ladislavem Špačkem: Pár slov k zamyšlení

Ladislav Špaček: *Nikdy nebudou všichni lidé dodržovat pravidla etikety, nebudou vzorně oblečení, ani se k sobě nebudou chovat slušně, to nikdy nenastane. Ale denně se o to musíme snažit. A my všichni, kteří k tomu máme vztah, a kteří si uvědomujeme tu hodnotu, ten étos etikety, to znamená slušné chování člověka k člověku, to musíme šířit dál. Etiketa je životní styl, to je ohleduplnost jednoho člověka k druhému, to je láska k bližnímu, vlastně v té nejběžnější každodenní podobě. Když vy sama to budete dělat v souladu s těmi pravidly a hlavně s tou ohleduplností, empatií a taktem, budete vyzařovat tu energii kolem sebe. Budete k tomu lidi pomalu vést, protože v těch lidech to bude trochu zůstávat, budou si toho všímat. Čím více nás bude, tím víc se bude zvětšovat prostor pro to příjemné prožití života, který tady máme. A nesmíme se nechat odradit, že jsou někteří nezdvořáci.*

Příloha 5. Fotodokumentace z osobního rozhovoru

(foto autor)

Anotace

Jméno a příjmení:	Johana Roubalová
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název závěrečné práce:	Osobnosti ovlivňující vývoj etikety v českých zemích
Název závěrečné práce v angličtině:	Figures who have influenced the development of etiquette in the Czech Republic
Anotace závěrečné práce:	Hlavním cílem práce je analyzovat a popsat vybraná díla zaměřená na pravidla společenského chování. Práce se zabývá životopisy a vydanými díly jednotlivých osobností. Praktická část je věnována rozboru nejvýznamnějších děl a výzkumu zařazování výuky etikety do osnov na základních školách. Práce obsahuje osobní rozhovor s Ladislavem Špačkem.
Klíčová slova:	Etiketa, Společenské chování, Historie etikety, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Milena Majorová, Dobromil Ječný, Ladislav Špaček, RVP
Anotace závěrečné práce v angličtině:	The main goal of this thesis is to analyse and to describe works focused on the rules of polite behaviour in society. The thesis looks into biographies and chosen works of particular figures/authors. The applied part is dedicated to the analysis of the most important/ significant/ relevant pieces of work and to the study of the incorporation of schooling of etiquette into the curriculums for primary schools. The thesis includes an interview with Ladislav Špaček.
Klíčová slova v angličtině:	Etiquette, Social behavior, History of Etiquette, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Milena Majorová, Dobromil Ječný, Ladislav Špaček, Framework education program
Přílohy vázané v práci:	5
Rozsah práce:	s. 51
Jazyk práce:	Český jazyk